

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक

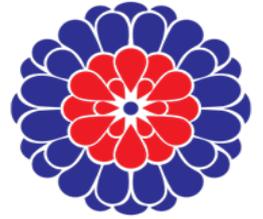
(सन् २०२२-२०३२)

नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना

भाषा आयोग

शङ्खमूल, काठमाडौं

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२)

नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना

प्रकाशक	:	भाषा आयोग, शङ्खमूल, काठमाडौं।
सर्वाधिकार©	:	भाषा आयोग, शङ्खमूल, काठमाडौं।
संस्करण	:	पहिलो
प्रकाशन वर्ष	:	२०८२ (सन् २०२६)
विषयवस्तु र भाषा सम्पादन	:	डा. लोक बहादुर लोप्चन
कम्प्युटर सेटिङ	:	भुपेन्द्र प्रसाद जोशी
मुद्रण	:	ई-प्रेस प्रा.लि., शान्तिनगर, काठमाडौं

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

सिंहदरबार, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या:- २०८१/१३
च.नं.: -२८१०

(आर्थिक मामिला तथा नीति विज्ञान महाशाखा)

मिति: २०८२/१०/१९
नेपाल संवत् १९४६

श्री शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं ।
श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं ।

विषय: प्रतिवेदन पठाइएको सम्बन्धमा ।

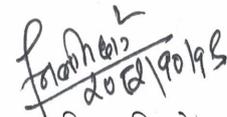
प्रस्तुत विषयका सम्बन्धमा भाषा आयोगका माननीय अध्यक्ष डा. गोपाल ठाकुरले मिति २०८२/१०/१९ गतेका दिन सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यू समक्ष पेश गर्नुभएको भाषा आयोगको प्रतिवेदन थान दुई (२) यसै पत्र साथ संलग्न गरी पठाइएको बेहोरा आदेशानुसार अनुरोध छ ।

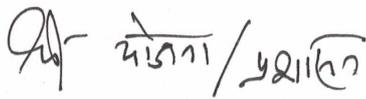
संलग्न प्रतिवेदन:-

१. मातृभाषामा शिक्षा सम्बन्धी सिफारिस, २०८२ थान-१
२. अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०८२ थान-१

बोधार्थ:-

श्री भाषा आयोग, काठमाण्डौं ।

(जविन लामिछाने)
शाखा अधिकृत

दर्ता नं.: ३६१.

दर्ता मिति: २०८२/१०/२१.

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक
(सन् २०२२-२०३२)
नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना

वि.सं. २०८२

भाषा आयोग
शङ्खमूल, काठमाडौं

सम्माननीय प्रधानमन्त्री सुशिला कार्कीज्यूसमक्ष अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक
(सन् २०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना पेस गर्दै

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

पत्र संख्या:- ०८९।८२

च.नं. ८६

श्री भाषा आयोग,
शंखमूल, काठमाडौं।

क.त. १०९
०८९।८२

मिति: २०८१/०५/१४

ने.स.: ११४४ गुंलागा १२ शुक्रवार

विषय:- सिफारिस पठाउनु हुन ।

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) मनाउने सन्दर्भमा आदिवासी जनजाती आयोगका अध्यक्षज्यूको संयोजकत्वमा गठित कार्यदलले तयार गरी यस मन्त्रालयमा पेश गरेको अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक राष्ट्रिय कार्ययोजना मस्यौदा नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद्मा पेश गर्ने प्रयोजनार्थ तैँहा आयोगको राय सिफारिस उपलब्ध गराउनुहुन भनी उक्त मस्यौदाको सफटकपी यसैसाथ संलग्न गरी पठाईएको व्यहोरा आदेशानुसार अनुरोध गर्दछु ।

श्री सचिवज्यू

आ. का.

२०८१/०५/१६

२०८१/०५/१४
(सुभद्रा शर्मा गोतम)
शाखा अधिकृत

श्री अज्ञान नला । विद्या खेजाल

२०८१/०५/१६

भाषा आयोग

(नेपालको संविधानको धारा २८७ अनुसार गठित)

शङ्खमूल, काठमाडौं

प.सं. ०८२/८३

च.नं. ११९

मिति: २०८२/१०/१३

नेपाल संवत्: १९४६ सिल्लाख्व नवमी - ९

सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यू

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालय, सिंहदरबार काठमाडौं

विषय: अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-३२), नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना सिफारिस सम्बन्धमा ।

नेपालको संविधानको धारा २८७ बमोजिम गठित यस भाषा आयोगको मुख्य संवैधानिक दायित्वहरूमा सरकारी कामकाजको भाषा, भाषा संरक्षण र संवर्धन, मातृभाषामा शिक्षाका साथै अध्ययन अनुसन्धानसहित अनुगमन रहेका छन् । यसबाहेक भाषा आयोग ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको सरकारहरूका लागि भाषासम्बन्धी नीतिगत र संस्थागत विषयमा सिफारिस गर्नु समेत रहेको छ । आयोगले सरकारी कामकाजको भाषासम्बन्धी सिफारिस, २०७८ र पूरक सिफारिस, २०८० नेपाल सरकारसमक्ष पेस गरिसकेको छ । आयोगले संवैधानिक प्रावधानबमोजिम वार्षिक प्रतिवेदनमार्फत् पनि भाषासम्बन्धी समसामयिक आवश्यकता र सवाल सम्बोधनका लागि समेत सिफारिस गर्दै आएको छ ।

नेपालको संविधानको धारा (७) को उपधारा (१) मा नेपालको सरकारी कामकाजको भाषा नेपाली हुने प्रावधान रहेको छ भने उपधारा (२) मा प्रदेशमा नेपाली भाषाका अतिरिक्त बहुसङ्ख्यक जनताले बोल्ने एक वा सो भन्दा बढी भाषाहरू प्रदेश सरकारको कानूनबमोजिम हुने उल्लेख छ । त्यसैगरी उपधारा (३) मा भाषासम्बन्धी अन्य व्यवस्थाको हकमा भाषा आयोगको सिफारिसमा नेपाल सरकारले निर्णय गरेबमोजिम प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषा हुने संवैधानिक व्यवस्था छ । अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२), नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना पनि भाषासम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना भएकाले भाषा आयोगको संवैधानिक दायित्वअन्तर्गत पर्दछ । यसका लागि आयोगले कार्ययोजना तयार पार्नका लागि यसअघि नै कार्यदल गठन गरी प्रक्रिया अगाडि बढाएको हो । तत्पश्चात संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उडडयन मन्त्रालय र युनेस्को नेपालको सहकार्यमा यस कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गर्न विशेष कार्यदल गठन गरिएकोमा उक्त कार्यदलबाट मस्यौदा तयार भई मन्त्रालयमा पेस गरिएको हो । त्यसैले कार्यदलका संयोजकमा रामबहादुर थापा मगर, भाषा आयोगका पूर्व सदस्य अमृत योञ्जन तामाङ र त्रि.वि. भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभागका तत्कालीन प्रमुख प्रा. डा. बलराम प्रसाईं प्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

अध्यक्ष
भाषा आयोग

फोन नं. ०१-५२४२२३३, ०१-५२४२५३४, ०१-५२४२०४६

इमेल: language.commission2016@gmail.com वेबसाइट: www.languagecommission.gov.np

भाषा आयोग

(नेपालको संविधानको भाग ३८७ अनुसार गठित)
शङ्खमूल, काठमाडौं
२०७३

प.सं. ०८२/८३

च.नं.....

संस्कृति, पर्यटन र नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको मिति २०८१/५/१४ च.नं. ८६ को प्राप्त पत्रानुसार यस आयोगबाट संवैधानिक प्रावधानबमोजिम सिफारिस गर्न लेखी आएको हुँदा आयोगको तर्फबाट सरोकारवालासँग रायसुझावका लागि अन्तर्क्रिया समेत भई प्राप्त सुझावहरूलाई सामवेश गर्दै कार्ययोजनाको परिमार्जन र भाषिक सम्पादन गरिएको छ। नेपाल सरकारसमक्ष सिफारिसका लागि रायसुझाव सङ्कलनका लागि बसिएको बैठकमा उपस्थित भई अमूल्य राय, सुझाव दिनुहुने भाषा आयोगका सल्लाहकारज्यूहरू क्रमशः डा. लवदेव अवस्थी, प्रा. डा. माधवप्रसाद पोखरेल, प्रा.डा. रामावतार यादव, प्रा.डा. जीवेन्द्रदेव गिरी, प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम, डा. अम्बिका रेग्मी, नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठानका कार्यकारी अध्यक्ष प्रा. डा. लेखनाथ शर्मा र नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानका सदस्यसचिव डा. धनप्रसाद सुवेदीसहित आयोगका माननीय सदस्यज्यूहरू उषा हमाल, डा.अमरराज गिरी, कृष्णप्रसाद न्यौपाने, गोपालजीप्रसाद सर्राफ, डा. पुष्करराज भट्ट र सुरेश मानन्धरप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। त्यसैगरी नेपाल नगरपालिका सङ्घ र गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घ नेपालका कर्मचारी प्रतिनिधिहरू एवम् संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, संस्कृति शाखा प्रमुख शिव रेग्मी र शाखा अधिकृत सुभद्रा गौतम तथा युनेस्को नेपालका वर्षा लेखीलाई विशेष आभार व्यक्त गर्दछु। साथै कार्ययोजनालाई सम्बद्ध सङ्घसंस्था र विज्ञहरूबाट प्राप्त राय सुझावसमेतलाई समावेश गरी विषयवस्तु परिमार्जनका साथै भाषा सम्पादन गरी यस रूपमा ल्याउनु भएकोमा आयोगका का.मु.सचिव डा.लोकवहादुर लोप्चनप्रति विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछु भने यस कार्यमा संलग्न आयोगका उपसचिव र शाखा अधिकृतलगायतका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूमा धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

आयोगको मिति २०८१/०७/०५ गतेको निर्णयानुसार यस कार्ययोजनालाई संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयमार्फत् सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारसमक्ष पेस गर्न सिफारिस गर्दछु ।

डॉ.गोपाल ठाकुर

अध्यक्ष
भाषा आयोग

फोन नं. ०१-५२४२२३३, ०१-५२४२५३४, ०१-५२४२०४६

इमेल: language.commission2016@gmail.com वेबसाइट: www.languagecommission.gov.np

मिति : २०८१/०४/३१

माननीय मन्त्री बट्टीप्रसाद पाण्डेज्यू,
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं

विषय : प्रतिवेदन पेश गरिएको सम्बन्धमा।

संयुक्त राष्ट्रसङ्घको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) को निर्णयले सन् २०२२-२०३२ लाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणा गरेको छ। सदस्य राष्ट्रको हैसियतले यो घोषणालाई नेपालमा पनि कार्यान्वयन गर्नको लागि यसै मन्त्रालयको आयोजनामा भएको मिति २०८०/०८/११ को बैठकको निर्णय र सोही मितिको मन्त्रालयको पत्रानुसार हामीलाई आदिवासी जनजाति भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) कार्यान्वयनको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समितिको संयोजक र सदस्यमा रही राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारीका लागि दिइएको जिम्मेवारी पूरा गरी यो निवेदन साथ 'अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना पेश गर्दै कार्यान्वयनको लागि अनुरोध गर्दछौं। यस प्रकारको गहन जिम्मेवारीको लागि मन्त्रालयलाई धन्यवाद।

.....
(प्रा.डा. बलराम प्रसाईं)

सदस्य

(प्रमुख, त्रि.वि. भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग)

.....
(अमृत योन्जन-तामाङ)

सदस्य

(पूर्व सदस्य भाषा आयोग)

.....
(रामबहादुर थापामगर)

संयोजक

(अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग)

प्राक्कथन

१. पृष्ठभूमि

भाषा चेतनाको सूचक, विचार विनिमयको माध्यम र संस्कृतिको संवाहक समेत हो। भाषाको स्वरूप साङ्केतिक र ध्वन्यात्मक दुवै हुन्छ। भाषामा विकसित कथ्य र लेख्यजस्ता स्वरूपहरू बहुआयामिक पक्ष हुन्। भाषाको प्रयोग र विकासले मानव सभ्यता र ज्ञान निर्माण गर्न ठूलो भूमिका खेल्दछ। समुदायको विशेषता र जातिको पहिचानको मुख्य चिनारी पनि भाषा हो। इथ्नोलोग (२०२४) का अनुसार संसारभर ७,१६४ भाषाहरू छन्। तीमध्ये ४० प्रतिशत भाषाका वक्ताहरू १,००० भन्दा कम छन्। संयुक्त राष्ट्रसङ्घको विभिन्न निकायहरूको अध्ययन अनुसार कुल भाषामध्ये ७० प्रतिशत (५,०००) भाषा आदिवासी भाषा हुन्। हरेक भाषाको आफ्नै ज्ञान र सीप हुन्छ। आदिवासी समुदाय रैथाने ज्ञान र सीपका जननी हुन्। उनीहरूसँग खाद्य निर्माण, वातावरण संरक्षण, कला, साहित्य र भाषाको उच्च कोटीको ज्ञान छ। विश्वमा प्रचलित ८० प्रतिशत खाद्य उत्पादनको ज्ञान आदिवासी समुदायमा आधारित छ। पृथ्वीको २८ प्रतिशत भूभागमा उनीहरूको बसोबास छ र ११ प्रतिशत वनको संरक्षण गरेका छन्। उनीहरू पृथ्वीको ८५ प्रतिशत जैविक विविधताका संरक्षक पनि हुन्। अध्ययन अनुसन्धानहरूले देखाएअनुसार यस्ता विविध ज्ञान निर्माणमा आदिवासी भाषाहरूको महत्त्वपूर्ण योगदान हुन्छ। यही तथ्यलाई मनन गरी संयुक्त राष्ट्रसङ्घको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) को निर्णयले सन् २०२२-२०३२ लाई “अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणा” गरेको छ।

२. सन्दर्भ

संयुक्त राष्ट्रसङ्घको घोषणालाई कार्यान्वयन गर्नु सदस्य राष्ट्र नेपालको दायित्व हो। नेपालमा बोलिने १२४ मध्ये ९३ वटा अर्थात् ७५% भाषा आदिवासी भाषा हुन्। यी भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्न आवश्यक छ। भाषा दशक घोषणा कार्यान्वयनको सहजीकरण गर्न सरोकारवाला संस्थाका प्रतिनिधिबीच छलफल भई मिति २०७९ साउन २ गते भाषा आयोगमा बसेको बैठकले अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) कार्यान्वयनको लागि आदिवासी जनजाति आयोगका अध्यक्ष रामबहादुर थापामगरको संयोजकत्वमा भाषा दशक कार्यान्वयनको लागि सहजीकरण समिति गठन भयो। उक्त सहजीकरण समितिको विभिन्न बैठक र छलफलपश्चात् भाषा दशक कार्यान्वयन गर्ने मूल दायित्व नेपाल सरकारको भएकाले त्यसका लागि नेपाल सरकार, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयले नेतृत्व गर्नुपर्ने र अन्य सरोकारवाला संस्थाले सहयोग गर्ने प्रस्ताव संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयमा लाई राखियो। सो बामिजिम मिति २०८०/८/११ मा बसेको सरोकारवालाको बैठकले छलफल गरी अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी

भाषा दशक कार्यान्वयनको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने आवश्यक महसुस गरियो। यसका लागि आदिवासी जनजाति आयोगको अध्यक्ष रामबहादुर थापामगरको संयोजकत्वमा भाषा आयोगका सदस्य अमृत योन्जन-तामाङ र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभागका प्रमुख प्रा.डा. बलाराम प्रसाईँ रहने गरी तीन सदस्यीय “अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समिति” गठन भएको थियो।

३. सहकार्य

प्रस्तुत राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्न तयारी समितिलाई ८ महिनाको समय लाग्यो। यो अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) को सन्दर्भमा तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना हो। भाषा विशेषज्ञ, आदिवासी जनजाति भाषा वक्ता, आदिवासी जनजाति अधिकारकर्मी, आदिवासी जनजाति भाषा अध्येता र आदिवासी जनजाति भाषाको क्षेत्रमा काम गरेका व्यक्ति, संस्था तथा निकायका प्रतिनिधि र नेपाल सरकारका विभिन्न निकायसँगको सहयोगमा यो राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरिएको हो। यो कार्ययोजना निर्माणका लागि सरोकारवाला संस्था तथा व्यक्तिहरूसँग विभिन्न चरणमा औपचारिक तथा अनौपचारिक बैठक, छलफल र तीनवटा राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरी आवश्यक सूचना, विवरण र सुझाव लिइएको थियो। उपलब्ध सीमित समय र स्रोतसाधनको परिधिभित्र रहेर तयार गरिएको हुनाले यस कार्ययोजनालाई अझै समृद्ध बनाउन सकिने आधारहरू धेरै छन्। यसको लागि सरकारलाई अनुरोध गर्दछु।

४. सुझाव र सिफारिस

सरोकारवालाले दिएका सुझाव सान्दर्भिक, सम्मानजनक र खबरदारीपूर्ण भएकाले कार्यान्वयनको लागि:

- (क) अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) घोषणा भएको दुई वर्ष बितिसकेको सन्दर्भमा, यससम्बन्धी कार्यक्रम तथा योजनाहरू यथाशीघ्र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा लैजानु पर्ने।
- (ख) कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी नेपाल सरकारकै भएकोले, विशेषतः संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय तथा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्नुपर्ने।
- (ग) भाषा केवल विचार आदानप्रदानको साधन मात्र नभई संस्कृति, ज्ञान र सभ्यताको संवाहक पनि हो भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गरी आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, विकास र प्रसारणका लागि सरकारी तहबाट उपयुक्त नीति, नियम तथा आवश्यक कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने।

५. आभार

यो राष्ट्रिय कार्ययोजनाले अन्तर्राष्ट्रिय कार्यभार बोकेको छ। यस महत्वपूर्ण जिम्मेवारी सुम्पेकामा नेपाल सरकार, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयप्रति आभार व्यक्त गर्दछु। यो कार्ययोजना सरोकारवाला सबैको संयुक्त योगदानबाट तयार भएकोले सहयोग गर्नुहुने व्यक्ति तथा संस्था र निकायको प्रतिनिधि, विज्ञ एवम् सरोकारवाला सबैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, आदिवासी जनजाति आयोग, भाषा आयोग, त्रि.वि. भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग, थारु आयोग, युनेस्को निमित्त राष्ट्रिय आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, नेपाल आदिवासी जनजाती महासङ्घ, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, काठमाडौँ विश्वविद्यालय र युनेस्को नेपाललाई समितिको तर्फबाट धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। यस कार्ययोजना तयारी समितिका सदस्यहरू प्रा. डा. बलराम प्रसाई र अमृत योन्जन-तमाडलाई विशेष धन्यवाद र कार्ययोजना तयारीमा विशेष सहयोग गर्नुहुने संस्कृति पर्यटन मन्त्रालयका सहसचिव डा. सुरेश सुरस श्रेष्ठ, युनेस्को नेपालका प्रतिनिधि बर्षा लेखी र डा. प्रेम फ्याकलाई धन्यवाद।

३१ श्रावण २०८१, काठमाडौँ।

रामबहादुर थापामगर

संयोजक

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२), राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समिति तथा अध्यक्ष, आदिवासी जनजाति आयोग

पुल्चोक ललितपुर

तालिका सूची

तालिका नं	विवरण	पृष्ठ सं.
१	आदिवासी भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकाससम्बन्धी	६
२	सरकारी कामकाजमा आदिवासी भाषाको प्रयोग विस्तार	८
३	विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षाको कार्यान्वयन	९
४	आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धान	१०
५	आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सार्वजनिकीकरण र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास	११
६	समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहिती गर्दै अन्तर्सांस्कृतिक र अन्तर्भाषिक सिकाइको प्रयोग विस्तार	१३
७	अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबीच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकास	१४
८	आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चितता	१६
९	भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषण	१६
१०	अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दसक (सन् २०२२-२०३२) को दश वर्षे कार्ययोजना	२४
११	नतिजा खाका (Logical Framework)	३८

अनुसूचीहरू

अनुसूची नं.	विवरण	पृष्ठ सं.
१	भाषा आयोगको पत्र	५१
२	सहजीकरणको बैठक	५२
३	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको पत्र	५३
४	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय को पत्र तथा त्यस अन्तर्गत का बैठक	५४
५	परामर्श कार्यशालाका तस्बिरहरू, २०८१ वैशाख २५ मङ्गलबार	६५
६	कार्यशाला समीक्षाका तस्बिरहरू, २०८१ आषाढ १० सोमबार	६६
७	अन्तिम कार्यशालाका तस्बिरहरू, २०८१ साउन २१ सोमबार	६८
८	राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समितिका सदस्यहरू	६९
९	राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भहरू	७०
१०	कार्यशालामा उपस्थित संस्थाहरू	७३
११	भाषा आयोगको बैठकका केही झलकहरू	९०

विषयसूची

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना.....	१
१. पृष्ठभूमि.....	१
२. वर्तमान स्थितिको समीक्षा.....	१
३. समस्या, चुनौती र अवसरहरू.....	४
४. दीर्घकालीन सोच.....	५
५. उद्देश्यहरू.....	५
६. रणनीतिहरू.....	६
७. कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरू.....	६
८. कार्यान्वयन प्रक्रिया.....	१७
९. कार्यान्वयन संयन्त्र (राष्ट्रियस्तरमा समिति, परिषद र कार्य टोली गठन).....	१७
१०. अपेक्षित उपलब्धिहरू.....	१८
११. अनुमान तथा जोखिमहरू.....	२०
११.१ अनुमानहरू.....	२०
११.२ जोखिमहरू.....	२०
१२. प्रस्तावित अनुमानित बजेट व्यवस्था.....	२१
१३. प्रस्तावित बजेटको एकाइ लागत.....	२१
१४. कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था.....	२१
१५. अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि खाका.....	२३

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना

१. पृष्ठभूमि

दक्षिण एसियामा अवस्थित हिमाली राज्य नेपालमा १२४ भाषिक समुदायका मानिसहरूको बसोबास रहेको छ। विश्वमा १०० भन्दा धेरै भाषा बोलिने बहुभाषिक मुलुकहरूमध्ये नेपाल १६ औँ स्थानमा छ। यहाँ मूलतः चार परिवारका रैथाने भाषा बोलिन्छन् : (१) चिनी-भोट (२) भारोपेली (३) आग्नेली र (४) द्रविड परिवारको भाषा।

नेपालमा बोलिने १२४ भाषाहरूमा ९३ भाषा आदिवासी भाषा हुन्। यीमध्ये ९ वटा भाषा सुरक्षित स्थितिमा छ। २७ वटा भाषा लोपोन्मुख, ३९ भाषा मरणोन्मुख र १८ वटा भाषा मृतप्रायः स्थितिमा छन्।

नेपालको वर्तमान सीमा कोरिनु भन्दा अगाडि नेपाल बहुभाषिक मुलुक थियो। त्यस समयमा नेवाः भाषाका अतिरिक्त, मैथिली, भोजपुरी, अवधि आदि भाषाहरू पनि बोलिन्थे। शाहकाल (वि.सं. १८२६) को प्रवेशसँग नेपाल एक भाषी मुलुक बन्न पुग्यो र एउटा भाषा मात्र वर्चस्व कायम हुँदै गयो। “एक भाषा एक भेषः को नीति लागू भई मातृभाषाहरूको प्रयोगमा राज्यबाट बन्देज लगाउँदा धेरै आदिवासी भाषाहरू लोपको डिलतिर धकेलिएका छन्।

संविधानतः पनि नेपाल बहुभाषिक मुलुक हो। पहिलो जनआन्दोलन (२०४६) मार्फत् बनेको नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७, यसपछिका नेपालको अन्तरिम संविधान (२०६३) र छ। नेपालमा गणतन्त्र स्थापना (२०६३) सँगै नेपालबाट राजतन्त्रको अन्त भई सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना हुन पुग्यो। त्यसैगरी वर्तमान नेपालको संविधान (२०७२) ले नेपाललाई बहुभाषिक मुलुकको रूपमा स्थापित गरेको छ। भाषिक सङ्घीयताको कार्यान्वयनको क्रममा बागमती प्रदेश सरकारबाट २०८१ बैशाख २४ गतेदेखि तामाङ र नेपालभाषा सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा लागू गरिएको छ। यसरी मुलुक बहुभाषिकताको प्रयोग र अभ्यास दिशातर्फ मोडिएको छ।

२. वर्तमान स्थितिको समीक्षा

नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ ले पहिलोपल्ट नेपाललाई बहुभाषिक मुलुकको रूपमा स्वीकार्दै मातृभाषामा शिक्षाको व्यवस्था पनि गरेको थियो। तर नेपाली भाषालाई ‘राष्ट्रभाषाः र अन्य मातृभाषालाई “राष्ट्रिय भाषा” भनेर विभेद पनि सिर्जना भएको थियो। यस संविधान कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पहिलो पल्ट प्राज्ञ वैरागी काइँलाको अध्यक्षमा “राष्ट्रिय भाषा नीति सुझाव आयोग” २०५० गठन भएको थियो। यस समितिबाट नेपालका भाषाहरूको गहन अध्ययन गरी सोही वर्ष सुझावसहित आफ्नो प्रतिवेदन नेपाल सरकारसमक्ष प्रस्तुत गरिएको थियो।

तथापि यस प्रतिवेदनमा गरिएका भाषासम्बन्धी सिफारिसहरूको आंशिक रूपमा मात्र कार्यान्वयन हुँदा पनि सकारात्मक प्रभाव परेको विश्लेषण हुने गरेको छ। यस प्रतिवेदनमा गरिएका सिफारिसको कार्यान्वयनसँगै नेपालका मातृभाषाहरूको विकासका चरणहरू प्रारम्भ भएको देखिन्छ। नेपालमा सरकारी संस्था रेडियो नेपालबाट २०५१ भदौ १ गतेदेखि एकैचोटी आठवटा मातृभाषामा समाचार प्रसारण प्रारम्भ गरियो र केही वर्षयता ती भाषाहरूमा कार्यक्रमहरू समेत प्रसारण भइआएको छ। नेपालमा नेपाल टेलिभिजनबाट २०७९ देखि मातृभाषाहरूमा समाचार तथा कार्यक्रम प्रसारणको प्रारम्भ भएको छ। जसमा तामाङ, गुरुङ, नेवा: भाषामा समाचार तथा कार्यक्रम समेत प्रसारणको प्रारम्भ भएको छ।

नेपालमा उच्च शिक्षातर्फ त्रिभुवन विश्वविद्यालयअन्तर्गत भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग (२०५३) को स्थापना भयो। त्यसैगरी नेपाल सरकार, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट वि.सं.२०५४ देखि मातृभाषा विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक निर्माण हुँदै आएको पाइन्छ। केन्द्रबाट मातृभाषामा तयार भएक पाठ्यपुस्तकहरू नेपालका विद्यालयहरूमा पठनपाठन भएको पाइन्छ। साथै तात्कालीन शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट पेसागत विकासअन्तर्गत मातृभाषी शिक्षकहरूलाई बहुभाषिक शिक्षासम्बन्धी तालिम प्रदान गरिँदै आएको छ।

नेपाल अधिराज्यको संविधान (२०४७) मा व्यवस्था भएअनुसार मातृभाषामा शिक्षा अर्थात् बहुभाषिक शिक्षाको अपेक्षित रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेको पाइँदैन। नेपाल सरकार तात्कालीन शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा विभाग र फिनिस सरकारको आर्थिक सहयोगमा नेपालमा वि.सं. २०६३ माघदेखि बहुभाषिक शिक्षा कार्यक्रम परीक्षणको रूपमा प्रारम्भ भएको थियो। तर दोस्रो जनआन्दोलनको सफलता पश्चात नेपालमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र (२०६३) स्थापना लागू भई नेपालको अन्तरिम संविधान (२०६३) कार्यान्वयन हुन पुग्यो। खासगरी सरकारी समाचारपत्रका रूपमा प्रकाशन भइआएका गोरखापत्र दैनिकको “नयाँ नेपाल” पृष्ठमार्फत् मातृभाषाहरूमा छुट्टै पृष्ठ प्रकाशन गरी छापा माध्यममा पनि मातृभाषाहरूले स्थापना प्राप्त गर्न सफल रह्यो। यसका अतिरिक्त नेपाल सरकार तात्कालीन शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा विभागबाट बहुभाषिक शिक्षा कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६६ तयार गरी लागू गर्न पुग्यो।

नेपालको संविधान (२०७२) जारी भएको एक वर्षभित्रै संवैधानिक प्रावधानअनुसार भाषा आयोगको भदौ २३, २०७३ मा स्थापना भएको हो। संविधानबाट प्रदत्त आयोगका चारवटा जिम्मेवारीहरूमा सरकारी कामकाजको भाषा, भाषाको संरक्षण र संवर्धन, मातृभाषामा शिक्षा एवम् भाषाहरूको अध्ययन, अनुसन्धान र अनुगमन मुख्य रहेका छन्। यस कार्यका लागि आयोगबाट भाषा र शिक्षासम्बन्धी नमुनाको रूपमा अध्ययन अनुसन्धान र सर्वेक्षण कार्य सम्पादन गरिएको पाइन्छ।

आयोगबाट संवैधानिक प्रावधानमोजिम प्रत्येक वर्ष राष्ट्रपतिसमक्ष वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्दै आएको छ।

यसै वर्षदेखि बागमती प्रदेशमा सरकारी कामकाजको भाषा ऐन (२०८०) कार्यान्वयन भएको छ। यस प्रदेशका तात्कालीन सामाजिक विकास मन्त्री कुमारी मुक्तानको संयोजकत्वमा गठित बागमती प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषा ऐन निर्माण कार्यदलले २०८० बैशाख १० गते बागमती प्रदेशका मुख्यमन्त्रीसमक्ष “बागमती प्रदेश भाषा ऐन, २०८०” पेस गरेपछि सो ऐनको मस्यौदा संस्कृति, पर्टयन तथा संस्कृति मन्त्रीमार्फत् सोही वर्ष असोज १७ गते संसदमा प्रस्तुत भयो भने सोही सालको असोज २२ गते बागमती प्रदेश सभाबाट पारित भयो। सो ऐन २०८० कार्तिक २३ गते प्रदेश राजपत्रमा प्रकाशित भएपश्चात् प्रकाशित भएको १८० औं दिन अर्थात् २०८१ बैशाख २४ गतेदेखि लागू भएको छ।

नेपालमा विगत ३३ वर्ष (२०४७-२०८०) मा भाषा विकाससम्बन्धी धेरै काम भएको देखिन्छ। तर मातृभाषी समुदायको दृष्टिमा खासै उपलब्धिपूर्ण भएको देखिँदैन। तथापि हरेक समुदायका लागि कानुनी रूपमा भाषिक अधिकार प्राप्त भएको छ तर कार्यान्वयनको स्थिति चाहिँ सन्तोषजनक रहेको पाइँदैन। नेपालमा हाल एक हजारभन्दा कम वक्ता भएका मृतप्रायः भाषाहरू (Nearly extinct) २३ वटा छन्। मरणोन्मुख भाषा (Moribund) को सूचीमा ४४ भाषाहरू र लोपोन्मुख (Endangered) को सूचीमा ३६ भाषाहरू छन्। यसबाट नेपालका भाषाहरूमा करिब एक दर्जन अन्य भाषाहरूको स्थिति नाजुक रहेको पाइन्छ। जसमा अधिकांश भाषाहरू आदिवासी भाषाअन्तर्गत पर्दछन्। यी भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकासको लागि उल्लेखनीय पहल र प्रयास भएको देखिँदैन। स्मरणीय कुरा के रहेको छ भने राष्ट्रको शिक्षा र सञ्चारजस्ता अन्त्यन्त संवेदनशील र नागरिक सेवा प्रवाहको विषय क्षेत्रमा आदिवासी भाषाहरूको प्रयोग विस्तार गर्ने कार्यमा सरकारी संयन्त्रहरू उदासीन देखिन्छन्।

नेपालका विकास योजनाको मोडल वा उपागम नागरिकको सहभागितात्मक पद्धतिमा आधारित नरही माथिदेखि तलतिर उन्मुख हुने ओरालो उपागम (Top down approach) मा केन्द्रित छ। नागरिकको प्रत्यक्ष सहभागिता रहने तलबाट माथितिर उकालो लाग्ने पद्धति (Bottom up approach) मा आधारित योजना निर्माण, विकास कार्यक्रम र लाभांश प्राप्तिको पक्षमा राज्यको यथोचित ध्यान पुगेको देखिँदैन। फलस्वरूप यसबाट राज्यको स्रोतसाधनमा ठुला र पहुँचवाला भाषाहरूकै पहुँच र नियन्त्रण कायम रहन पुगेको देखिन्छ। उदाहरणका लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र पालिका सरकारबाट प्रकाशन र उत्पादन सामग्रीको वितरणको न्यूनता, कम पहुँच र बेवास्तालाई उदाहरणका रूपमा लिन सकिन्छ। यसरी उपलब्ध स्रोतसामग्रीको अध्ययनको आधारमा हेर्दा प्रदेश सरकार र पालिका सरकारको चासो आदिवासी भाषातिर आकर्षित हुन सकेको देखिँदैन।

३. समस्या, चुनौती र अवसरहरू

नेपालमा मृतप्रायः र मरणोन्मुख भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास कार्य जटिल देखिन्छ। केही सीमित संख्यामा रहेका सुरक्षित र सुरक्षित प्रायः भाषाहरूको पनि मानक शब्दकोश, मानक व्याकरण र प्राविधिक शब्दावली तयार भएको छैन। त्यसैगरी सरकारी कामकाजमा प्रयोगयोग्य हुनका लागि कुनै प्रविधि र सामग्री नै तयार छैनन्। यी भाषाहरूमा मानक रूपको विकासका लागि भाषाको छनोट र लिपि नै निर्धारण अद्यापि भइसकेको पाइँदैन। आदिवासी भाषाका कतिपय विषयमा त सम्बन्धित समुदायमा नै अनेकथरि मतमतान्तर पाइँन्छन्। उक्त समुदायमा साझा भाषिक रूप र लेखन प्रणाली अवलम्बन गर्न साझा भाषा र लिपि छनोटको विषय पेचिलो सवाल बनेको छ। यस विषयमा आदिवासी समुदायका सदस्यहरूबीच नै आपसमा समहत समेत गरेको पाइँदैन।

नेपालका राष्ट्रिय जनगणनाहरूमा उल्लेख भएदेखिबाहेक आदिवासी भौगोलिक उपस्थिति अर्थात् थातथलोको जानकारी दिने सामग्रीको अभाव छ। यससम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भई समग्र जानकारी दिने पुस्तक वा सूचना केन्द्रको पनि उस्तै अभाव छ। यी भाषाहरूमा उत्पादन र विकास गरिएका समग्र दस्तावेज वा सामग्रीहरू समेटिएको कुनै पनि पूर्ण ग्रन्थसूची पनि उपलब्ध हुने देखिँदैन। यसरी कुनै एक आदिवासी भाषा र एउटै विषयमा दोहोरोपनासहित काम भइरहेका देखिँन्छन्। आदिवासी भाषासम्बन्धी आधारभूत तथ्य र सूचनाको अभावमा भाषाहरूको वास्तविक स्थिति पहिल्याउन जटिल भएको छ। यसको अभावमा आदिवासी भाषाको विश्लेषण झनै कठिन हुने देखिँन्छ।

नेपालको संविधानको धारा ६ मा राष्ट्रभाषाको व्यवस्था छ भने, धारा ७ मा सरकारी कामकाजको भाषा, धारा १८ मा समानताको हक, धारामा ३१ शिक्षाको हक, धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हक, धारा ५१ मा बहुभाषिक नीति र धारा २८७ मा भाषा आयोगको व्यवस्था गरिएको छ। यस संविधानमा “नेपालमा बोलिने सबै भाषा राष्ट्रभाषा हुन्” भन्ने प्रावधान रहेको हुँदा यहाँका सबै भाषाहरूले समान हैसियत प्रदान गरेको स्पष्ट पारेको छ। संविधानतः नेपालमा बोलिने सबै भाषाहरूलाई समान मर्यादा, सम्मान र स्थान प्रदान गरिएको प्रस्ट छ। त्यसैगरी संविधानको मौलिक हकअन्तर्गत सरकारी काजकाजमा प्रयोगका साथै शिक्षामा मातृभाषाहरू प्रयोग गर्न सकिने प्रावधानहरू उल्लेखित छन्। यसका अतिरिक्त संविधानको धारा ३१ मा शिक्षाको हक, धारा ३२ मा भाषा र संस्कृतिसम्बन्धी हक र धारा ५१ मा बहुभाषिक नीतिको प्रबन्ध गरिएबाट संविधानअन्तर्गत भाषिक मानव अधिकारलाई सम्बोधन गर्न सकिने प्रबल सम्भावना रहेको छ।

यसै पृष्ठभूमिमा नेपालको भाषिक विविधता सम्बोधन गर्न भाषासम्बन्धी आवश्यक पर्ने ऐन, कानून,

नीति र मापदण्ड आदि बनाउने अवसर हामीलाई प्राप्त छ। सातवटै प्रदेशहरूमा नेपाली भाषाबाहेक बहुसंख्यक जनताले बोल्ने एक भन्दा बढी मातृभाषालाई प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा कार्यान्वयन गर्ने मौका मिलेको छ। यसबाट तीनै तहका सरकारी कार्यालयहरूमा सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा मातृभाषाहरू कार्यान्वयन ल्याउने सकिने अवसर पनि हामीलाई उपलब्ध छ। देशभरिका विद्यालयहरूमा मातृभाषामा शिक्षा अर्थात् बहुभाषिक शिक्षा लागू गरिनुका साथै मातृभाषाको अध्ययन अनुसन्धान गर्न गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस तथा सुझाव दिन भाषा आयोगको स्थापना भई क्रियाशील छ। त्यस्तै आदिवासी जनजाति आयोग, थारू आयोग, मधेसी आयोग, मुस्लिम आयोगलगायत आयोगहरू पनि भाषाका क्षेत्रमा कार्य गर्न उद्यत देखिन्छन्। नेपालमा मातृभाषाको संवर्धन र विकाससँग सम्बद्ध आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान, भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग, नेपालभाषा केन्द्रीय विभागका साथै मैथिली र हिन्दीलगायतका भाषासम्बन्धी विभागहरू र शिक्षा मन्त्रालयका विभिन्न निकायहरू पनि मौजुदा रहेको पाइन्छ। नेपालका आदिवासी जनजातिसम्बद्ध जातीय र भाषिक सङ्घसंस्थाहरू पनि दैनिक जीवनयापनमा मातृभाषाको प्रयोग र सिर्जनासहित मातृभाषाको संरक्षण र संवर्धन गर्न सक्रिय देखिन्छन्। विश्वव्यापी अनुभव, सहायता र पृष्ठपोषण लागि युनेस्को नेपाल पनि सँगसँगै रहेको छ।

४. दीर्घकालीन सोच

भाषिक मानव अधिकारसहित आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन, विकास र प्रयोग विस्तार गरी न्यायपूर्ण र समतामूलक बहुभाषिक समाजको सिर्जना गर्ने।

५. उद्देश्यहरू

यस कार्ययोजनाका मुख्य उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन्:

- ५.१ आदिवासीका भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्नु,
- ५.२ आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार गर्नु
- ५.३ आदिवासी भाषाको विद्यालय र उच्च शिक्षामा पठनपाठनको सुनिश्चितता गर्नु,
- ५.४ आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धान गरी विकास कार्यसँग आबद्ध गर्नु
- ५.५ आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास गर्नु,
- ५.६ अन्तरसांस्कृतिक र अन्तर्भाषिक सिकाइलाई बढावा दिई प्रयोगमा ल्याइनु,
- ५.७ अन्तर्तह र सम्बन्ध सङ्घसंस्थाको सहकार्य, साझेदारी र सबलीकरण गर्नु,
- ५.८ आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको प्रबन्ध गर्नु,

५.९ भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषण गर्नु ।

६. रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू तय गरिएका छन्:

- ६.१ आदिवासी भाषाहरूको अन्तरपुस्ता पुस्तान्तरण गरी मातृभाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्ने
- ६.२ आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार गर्ने (व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका)
- ६.३ आदिवासी भाषाको विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षा को पहुँच अभिवृद्धि गरी पठनपाठनको सुनिश्चितता गर्ने,
- ६.४ आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धान गरी राज्यको नीति, कार्यक्रम र विकासका क्रियाकलापमा आबद्ध गर्ने,
- ६.५ आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सार्वजनिकीकरण र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास गरी प्रयोगमा ल्याउने
- ६.६ समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहित गर्दै अन्तरसांस्कृतिक र बहुभाषिक सिकाइको विस्तार गर्ने,
- ६.७ अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबीच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकास गरी क्रियाशीलता बढाउने,
- ६.८ आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चितता गर्ने,
- ६.९ भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषण गर्ने ।

७. कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरू

क) रणनीति ६.१ आदिवासी भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकाससम्बन्धी कार्यनीति र कार्यक्रमहरू देहायको तालिका प्रस्तुत छन्:

तालिका १

आदिवासी भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकाससम्बन्धी

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
नेपालका आदिवासी भाषाहरूको	क) आदिवासी भाषाको अध्ययन, सर्वेक्षण नकसाङ्कन गरी	क) आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण र संवर्धन ❖ आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र नकसाङ्कन गरी प्राथमिकता निर्धारण

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
पुस्तान्तरण गरी संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्ने	<p>प्राथमिकता निर्धारण गरिनेछ।</p> <p>ख) प्रति भाषा एकाइ लागत आधार तय गरी कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।</p> <p>ग) आदिवासी भाषाको संवर्धनका लागि भाषिक अभिलेखन (शब्दकोश, व्याकरण लेखन, साहित्य विकास आदि) कार्यमा जोड दिइनेछ।</p> <p>घ) आदिवासी भाषाको वाङ्मय र विधागत साहित्यको विकासमा गरिनेछ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ भाषागत प्रति एकाइ लागत तयारी गरी बजेट विनियोजन ❖ मृतप्रायः भाषाका वक्ता संरक्षणका लागि भाषावृत्तिको व्यवस्था ❖ आदिवासी भाषाको मौखिक पद्धतिको निरन्तरताका लागि अभिमुखीकरण ❖ आदिवासी भाषाका लोकगीत र ऐतिहासिक महत्त्वका सामाजिक-सांस्कृतिक कैरनहरू सङ्कलन ❖ आदिवासी भाषा सिकाइका लागि मातृभाषा सिकाइ पुस्तक तयारी र समुदाय र विद्यालयमा आधारित भाषा कक्षा सञ्चालन ❖ आदिवासी भाषा सिकाइसम्बन्धी श्रव्यदृश्य पाठ्यसामग्री उत्पादन ❖ आदिवासी भाषाको पुस्तान्तरणका लागि डिजिटल सिकाइ सामग्री कार्टुन, चित्र, भाषा सिकाइ एप्स निर्माण र प्रयोग ❖ आदिवासी भाषाहरूमा लोकवार्ता सङ्कलन, वाङ्मय र साहित्यको विकासका लागि आदिवासी विज्ञहरूलाई शोधवृत्ति प्रदान ❖ आदिवासी भाषाका विज्ञ र भाषिक स्रष्टाहरूलाई विश्व आदिवासी दिवस र अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवसको अवसरमा कदर, मानसम्मान र पुरस्कार प्रदानसम्बन्धी कार्यक्रम <p>ख) आदिवासी भाषाहरूको विकास</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी भाषाका वाङ्मय र विधागत साहित्यको विधागत विकास ❖ आदिवासी भाषाहरूको परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली निर्माण

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
		<ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी भाषाहरूको मानक शब्दकोशको विकास ❖ आदिवासी भाषाहरूको मानक व्याकरण लेखन ❖ आदिवासी भाषामा रहेका व्यक्तिनाम, स्थाननाम र अभिलेखीय भाषाहरूको अध्ययन अनुसन्धान ❖ आदिवासी भाषामा सिर्जना र लेखनका लागि भाषिक सङ्घसंस्थाको क्षमता विकास र कार्य सञ्चालनका लागि अनुदान प्रदान ❖ मृतप्रायः भाषा (Nearly extinct), मरणोन्मुख भाषा (Moribund), लोपोन्मुख भाषा (Endangered) हरूको वर्णपहिचान, शब्दकोश सम्पादन, व्याकरण निर्माण र लेखनशैलीको विकास ❖ आदिवासी भाषाहरूको परिचय कोश (Linguistic Encyclopedia), ग्रन्थसूची (Linguistic Bibliography) र विस्तारित ग्रन्थसूची (Annotated Linguistic Bibliography) निर्माण र प्रकाशन ❖ मृतप्रायः भाषा, मरणोन्मुख भाषा र लोपोन्मुख भाषाहरूको मानक चित्रमय प्राइमर विकास

ख) रणनीति ६.२ आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार गर्ने (व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका) कार्यनीति र कार्यक्रमहरू देहायको तालिका प्रस्तुत छन्:

तालिका २

सरकारी कामकाजमा आदिवासी भाषाको प्रयोग विस्तार

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार गर्ने (व्यवस्थापिका,	क) तीनै तहका सरकारहरूबाट भाषा ऐन, नियमावली, मापदण्डहरूको विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।	❖ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा आदिवासी भाषासँग सम्बन्धित नीति, नियम, ऐन, कानून र मापदण्डहरूको पुनरवलोकन,

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
कार्यपालिका र न्यायपालिका)	<p>ख) तीनै तहका सरकारहरूबाट भाषासम्बन्धी कार्यक्रम र बजेट तय गरी कार्यान्वयन गर्न संयन्त्र (भाषा महाशाखा, शाखा, प्रतिष्ठान स्थापना र मानव संसाधनको व्यवस्था गरिनेछ।</p> <p>ग) तीनै तहहरूका व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका अन्तर्गतका सरकारी सेवा प्रवाहमा आदिवासी भाषालाई सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।</p> <p>घ) सरकारी कामकाजको भाषाका लागि मानकीकरण तथा अनुवाद पद्धतिको विकास गरी लागू गरिनेछ।</p>	<p>परिमार्जन र आवश्यकता अनुसार नयाँ कानून निर्माण र कार्यान्वयन।</p> <p>❖ सङ्घ, प्रदेश तथा पालिका तहमा मातृभाषामा शिक्षासम्बन्धी भाषा आयोगबाट सिफारिस भए बमोजिमको मापदण्डमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन</p> <p>❖ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा भाषा महाशाखा वा शाखा स्थापना एवम् भाषा आयोगको प्रदेश शाखा स्थापना गरी सहजीकरण</p> <p>❖ सरकारी कामकाजमा प्रयोग हुने भाषाहरूको मानक शब्दकोश, मानक व्याकरण र परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली तयार गरी प्रकाशन, वितरण र प्रयोग</p> <p>❖ आदिवासी भाषाहरूमा अनुवाद गर्ने पद्धतिको विकास।</p>

रणनीति ६.३ आदिवासी भाषाको विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षाको पहुँच अभिवृद्धि गरी पठनपाठनको सुनिश्चिततासम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू

तालिका ३

विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षाको कार्यान्वयन

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
आदिवासी भाषाको विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षाको पहुँच	ड) प्रारम्भिक बालविकास र अनौपचारिक शिक्षा आदिवासी भाषामा प्रदान गर्न प्रबन्ध मिलाइनेछ।	❖ आदिवासी भाषामा प्रारम्भिक बालविकास र अनौपचारिक शिक्षाको व्यवस्था

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
अभिवृद्धि गरी पठनपाठनको सुनिश्चितता गर्ने	<p>च) ख) आदिवासी भाषालाई माध्यम र विषयका रूपमा विद्यालय तहमा पठनपाठन गरिनेछ।</p> <p>छ) उच्च शिक्षामा आदिवासी भाषा अध्ययन विभाग स्थापना वा आदिवासी भाषा विषय अध्ययनको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विद्यालय शिक्षाको कक्षा १-१२ मा माध्यम र विषयका रूपमा पठनपाठन ❖ उच्च तहमा आदिवासी भाषा अध्ययन विभाग स्थापना र अध्ययनको व्यवस्था वा विषयको पठनपाठन ❖ आदिवासी भाषाको पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री विकास एवम् योग्य जनशक्ति विकास ❖ विद्यालय र उच्च शिक्षामा आदिवासी भाषाका शिक्षक र प्राध्यापकको दरबन्दीको सिर्जना र भर्ना ❖ विद्यालय शिक्षक र उच्च शिक्षाका प्राध्यापकका लागि बहुभाषिक शिक्षासम्बन्धी तालिम सामग्री तयारी र प्रशिक्षण ❖ आदिवासी भाषा र संस्कृति अध्ययनका लागि केन्द्रीय विश्वविद्यालयमा अध्ययन विभाग र प्रदेश विश्वविद्यालयमा पनि अध्ययन विभाग स्थापना र सञ्चालन।

ग) रणनीति ६.४ आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धान गरी राज्यको नीति , कार्यक्रम र विकासका क्रियाकलापसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू

तालिका ४

आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धान

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण	<p>ज) भाषिक पहिचान र अभिलेखन गरिनेछ।</p> <p>झ) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ राष्ट्रिय जनगणनामा नसमेटिएका भाषाहरूको सर्वेक्षण र नेपाल सरकारसमक्ष अभिलेखनको लागि

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
र अनुसन्धान	<p>तहबट आदिवासी भाषाहरूको भाषिक सर्वेक्षण र प्रोफाइल निर्माण र प्रकाशन गरिनेछ।</p> <p>ज) भाषा अध्ययन अनुसन्धाताहरूको लागि अनुसन्धान कोषको विकास गरिनेछ।</p> <p>ट) आदिवासी भाषाहरूको लेखनमा प्रयोग हुने लिपिको विषयमा अध्ययन गरी प्रयोग सम्भाव्यताको यकिन गरिनेछ।</p>	<p>सिफारिस</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ सबै आदिवासी भाषाहरूको वर्णपहिचान र अभिलेख कार्य सम्पादन ❖ अनुसन्धाताको लागि आदिवासी अनुसन्धान पद्धतिको मानक विकास ❖ आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन र सर्वेक्षण गरी तहगत प्रोफाइल निर्माण ❖ भाषावैज्ञानिक अध्ययन गरी सार्वजनिकीकरण र प्रकाशन ❖ आदिवासी भाषाहरूको परिचय कोश, भाषा ग्रन्थसूची (Linguistic Bibliography) र विस्तारित भाषा ग्रन्थसूची (Annotated linguistic Bibliography) आदि को तयारी ❖ आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले वाङ्मयको सङ्कलन, सम्पादन र प्रकाशन ❖ आदिवासी भाषाहरूको भाषावैज्ञानिक ज्ञानकोश (Linguistics Encyclopedia) सम्पादन र प्रकाशन।

घ) रणनीति ६.५ आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सार्वजनिकीकरण र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकाससम्बन्धी नीति र कार्यक्रमहरू

तालिका ५

आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सार्वजनिकीकरण र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
आदिवासी भाषाहरूको	क) आदिवासी भाषाको	❖ यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास र

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
<p>अभिलेखन, सार्वजनिकीकरण र यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास गरी प्रयोगमा ल्याउने।</p>	<p>संरक्षण, विकास र सरकारी कामकाजमा प्रयोगका लागि यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास गरिनेछ।</p> <p>ख) आदिवासी भाषाहरूको डिजिटल अभिलेखन गरिनेछ।</p> <p>ग) आदिवासी लिपिहरूको युनिकोडीकरण गरी मानक लेखन प्रणालीको विकास गरिनेछ।</p> <p>घ) आदिवासी परम्परागत सञ्चार पद्धतिका विषयमा खोजी गरेर मापदण्ड र शैलीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।</p> <p>ङ) आदिवासी पुस्तकालय, अभिलेखालय र सङ्ग्रहालय स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ।</p>	<p>प्रयोग</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी भाषाहरूको विद्युतीय अभिलेखनका लागि अभियानका रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन ❖ लिपिगत युनिकोडको विकास र प्रयोग विस्तार ❖ आदिवासी मिडिया शैली पुस्तक विकास ❖ आदिवासी मिडिया प्राविधिक कोशको विकास ❖ आदिवासी मातृभाषाका पत्रपत्रिकाहरूको सङ्कलन गरेर ऐतिहासिक अभिलेखन ❖ आदिवासी समुदायका परम्परागत सञ्चार पद्धतिको खोज र अनुसन्धान ❖ आदिवासको भाषामा श्रव्य र श्रव्य-दृश्य सामग्री उत्पादन गरी प्रसारण गर्न सम्बद्ध सञ्चार संस्थालाई अनुदान ❖ आदिवासी मातृभाषामा प्रकाशित भइरहेका पत्रपत्रिका र जर्नलको विकास र निरन्तरका लागि आर्थिक सहयोग ❖ आदिवासीको भाषा र संस्कृतिसम्बन्धी पुस्तकालय, अभिलेखालय र सङ्ग्रहालय स्थापना र सञ्चालन। ❖ आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीय सामग्रीहरू सङ्कलन ❖ आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले पुस्तक, पत्रपत्रिका र स्मारिका आदि

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
		<p>सामग्रीहरू सङ्कलन</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी भाषासम्बन्धी उत्पादित सबै खाले श्रव्य, श्रव्य-दृश्य सामग्रीहरू सङ्कलन ❖ आदिवासीको भाषासम्बन्धी सामग्री व्यवस्थापनको लागि अभिलेखालय कक्षको व्यवस्था ❖ आदिवासी भाषासम्बन्धी पुस्तक आदिको जानकारी दिने पुस्तक सङ्ग्रहालयको व्यवस्था ❖ आदिवासी भाषामा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न चाहनेहरूको लागि अध्ययन कक्षको व्यवस्था

रणनीति ६.६ समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहित गर्दै अन्तर्सांस्कृतिक र अन्तर्भाषिक सिकाइको प्रयोग विस्तारसम्बन्धी नीति र कार्यक्रमहरू

तालिका 6

समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहिती गर्दै अन्तर्सांस्कृतिक र अन्तर्भाषिक सिकाइको प्रयोग विस्तार

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहित गर्दै अन्तर्सांस्कृतिक सिकाइ परिवेश विकास र प्रयोग गर्ने।	<p>क) वातावरण र जैविक विविधता संरक्षण, जलवायु परिवर्तन र जलस्रोत व्यवस्थापन आदिमा आदिवासी भाषाहरूको भूमिका र योगदानको अध्ययन अनुसन्धान गरी थप सचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ।</p> <p>ख) जातिभाषिक संस्थाहरू, क्षमता विकास गरी सहजीकरण, अनुदान र सचेतीकरण गराई हरेक</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ घरायसी सञ्चार, धार्मिक, सांस्कृतिक जीवन संस्कारमा प्रयोग ❖ औपचारिक कार्यक्रम, सभा र समारोहमा प्रयोग ❖ बहुभाषिक तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको आयोजना,

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
	<p>समुदायमा मातृभाषाको प्रयोग विस्तार गरिनेछ।</p> <p>ग) गैरसरकारी संस्थाहरूको परिचालन गरी स्थानीय विद्यालय समुदायमा सचेतीकरण गरिनेछ।</p> <p>घ) स्थानीय तहको क्षमता विकासका लागि सहजीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p> <p>ङ) सबै समुदायबीच अन्तर्सांस्कृतिक सिकाइ तथा अन्तर्भाषिक सिकाइको लागि प्रोत्साहन र भाषा संस्कृति वृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गैससबाट एकीकृत रूपमा स्थानीय तहमा कार्यक्रम परिचालन ❖ स्थानीय भाषा नीति निर्माण र कार्यान्वयन, स्थानीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापना र सञ्चालन ❖ अन्तर्भाषिक र अन्तर्सांस्कृतिक अनुभव आदानप्रदान

ङ) रणनीति ६.७ अन्तर्गत अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबीच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकाससम्बन्धी रणनीति र कार्यक्रमहरू

तालिका ७

अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबीच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकास

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबीच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकास गरी क्रियाशीलता बढाउने।	<p>क) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहहरूकाबीचको सहकार्यमा भाषिक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p> <p>ख) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार एवम् सरोकारवालाहरूको साझा उत्तरदायी पद्धति</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी समुदायका लागि सचेतना हाते पुस्तकको विकास (टुल टेक्निकसहितको) ❖ आदिवासी समुदायका लागि पहल र वकालती पद्धतिको हाते पुस्तकको विकास ❖ आदिवासी सङ्घ संस्थाहरूलाई सरसहयोगको लागि मापदण्ड स्थापना

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
	<p>निर्माण गरिनेछ।</p> <p>ग) जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्थाहरूको क्षमता विकास गरी क्रियाशीलतामा जोड दिइनेछ।</p> <p>घ) आदिवासी भाषा दशकको कार्यान्वयन लागि राष्ट्रिय निर्देशक समिति, समन्वय परिषद र कार्यान्वयन समूहहरू गठन गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ।</p>	<p>र कार्यान्वयन</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ आदिवासी सङ्घसंस्थाहरूलाई जनचेतना अभिवृद्धिका लागि अनुदानको प्रबन्ध ❖ सरकारी कर्मचारी र शिक्षकका लागि प्रशिक्षण केन्द्रमा आदिवासी भाषा पाठ्यक्रमको विकास र तालिम ❖ आदिवासी भाषिक समुदाय र अभियन्तालक्षित अभिमुखीकरण, सक्षमता र सचेतना विकास तालिम कार्यक्रम ❖ राष्ट्रिय जनगणना, २०८८ मा यथार्थ सूचना सङ्कलनको लागि भाषिक समुदायमा सचेतना कार्यक्रम ❖ यस सञ्चालनमा भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग लगायतका आयोगहरू, विश्वविद्यालयका भाषा केन्द्रीय विभागहरू, प्राज्ञिक निकायहरू, सरकारी तथा गैरसरकारी एवम् भाषिक सङ्घसंस्थाहरूको प्रतिनिधित्वमा कार्यक्रम सञ्चालन ❖ आदिवासी भाषा दशक कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय निर्देशक समिति र समन्वय परिषदमार्फत् आवश्यक मात्रामा स्रोत र जनशक्ति परिचालन गर्दै भाषिक विकासका कार्य सम्पादनमा मार्गनिर्देश र समन्वय तथा सहजीकरण

रणनीति ६.८ अन्तर्गत आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चिततासम्बन्धी कार्यनीति र कार्यक्रमहरू

तालिका ८

आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चितता

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चितता गरिनेछ।	क) प्रति आदिवासी भाषा एकाइ लागत आधार तय गरी कार्यक्रम तथा बजेटको सुनिश्चितता गरिनेछ।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ हरेक मातृभाषालाई लागत आधार मानेर कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन पद्धतिको विकास ❖ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट भाषा विकास कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था ❖ भाषिक बजेट कोडमा आधारित योजना, कार्यक्रम र लगानी प्रणालीको अवलम्बन

च) रणनीति ६.९ अन्तर्गत भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषणसम्बन्धी कार्यनीति र रणनीतिहरू

तालिका ९

भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषण

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने,	<p>क) भाषागत अनुगमन र अवलोकन पद्धतिको विकास गरी भाषिक परीक्षण (Language Audit) गरिनेछ।</p> <p>ख) भाषिक कार्यसम्पादन परीक्षण (Language Performance Audit) उत्तरदायी प्रणाली लागू गरिनेछ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ भाषिक अनुगमनका लागि सूचकसहितको कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन ❖ भाषिक अनुगमन र मूल्याङ्कन (Language Monitoring and Evaluation) ❖ भाषिक कार्यसम्पादन परीक्षण (Language Performance Audit) ❖ भाषाको संरक्षण र विकासका लागि सहायता (Technical Backstopping for

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू	कार्यक्रमहरू
	ग) भाषिक विकास र प्रयोग विस्तारका लागि सहायता उपलब्ध गरिनेछ।	Language Preservation and Development)

८. कार्यान्वयन प्रक्रिया

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका मुख्य जिम्मेवार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरू रहनेछन् भने सम्बन्धित आदिवासी जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाको सहकार्य अपरिहार्य रहनेछ। सङ्घीय तहमा संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय भाषासम्बन्धी शासकीय प्रबन्ध र सेवा प्रवाहका लागि उत्तरदायी रहनेछ भने बहुभाषिक शिक्षासम्बन्धी शासकीय सेवा प्रवाहमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय जिम्मेवारी रहनेछ। त्यसैगरी प्रदेश सरकारको हकमा भाषा र संस्कृति एवम् शिक्षा हेर्ने सम्बन्धित मन्त्रालयहरू यसकाप्रति उत्तरदायी रहनेछन्। स्थानीय तहको हकमा भने शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाबाट भाषिक शासकीय प्रबन्ध र बहुभाषिक शिक्षासम्बन्धी सहजीकरण, नियमन र अनुगमनका कार्यहरू सम्पादन गरिनेछन्।

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक सहयोग सहजीकरण र सहकार्यसहित अनुगमन समेतका कार्यका लागि भाषिक सङ्घसंस्थाहरू, नेपाल नगरपालिका सङ्घ र गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घ, संवैधानिक आयोगहरू, विकास साझेदारहरू, गैरसरकारी संस्थाहरूका साथै कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजनामा प्रबन्ध गरिएबमोजिम गठित समिति, परिषद र कार्यदलहरू समेत रहनेछन्।

९. कार्यान्वयन संयन्त्र (राष्ट्रियस्तरमा समिति, परिषद र कार्य टोली गठन)

क) अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना सञ्चालनमा मार्गनिर्देश, निर्देशन, नियमन र अनुगमनसमेतका लागि सम्बन्धित आयोगहरू, विश्वविद्यालयहरूका भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग, प्राज्ञिक निकाय, नेपाल नगरपालिका सङ्घ र गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घ, सरकारी तथा गैरसरकारी एवम् आदिवासी भाषिक सङ्घसंस्थाहरूको पदाधिकारीहरू सम्मिलित एउटा “आदिवासी भाषा दशक राष्ट्रिय निर्देशक समिति (Indigenous Language Decade National Steering Committee-ILDNSC) गठन गरिनेछ।

ख) अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशकका कार्ययोजना कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरणका

लागि एउटा “आदिवासी भाषा दशक राष्ट्रिय समन्वय परिषद (**Indigenous Language Decade National Coordination Council- ILDNCC**)” गठन गरिने छ। यस सञ्जालमा आदिवासी भाषासँग सम्बन्धित सबै निकाय र सङ्घसंस्थाहरू, आदिवासी जनजाति आयोग, थारू आयोग, भाषा आयोग, राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल आदिवासी जनजाति महासङ्घ, आदिवासी जनजाति महिला महासङ्घ र आदिवासी जनजाति महिला मञ्च, विश्वविद्यालयहरू, भाषाविज्ञान केन्द्रीय विभाग, आदिवासी भाषामा काम गरेका संस्थाहरू, नेवा: भाषा केन्द्रीय विभाग, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयका प्रतिनिधि, प्रदेश सरकारहरू, नेपाल नगरपालिका सङ्घ र गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घजस्ता संस्थाहरूका कार्यकारी प्रमुखसहित स्थानीय सरकारका प्रतिनिधिका साथै युनेस्को नेपालका प्रतिनिधि रहनेछन्।

- ग) राष्ट्रियस्तरमा आदिवासी भाषा दशक कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा प्राविधिक सहायता, परामर्श र सहजीकरणका लागि “आदिवासी भाषा दशक कार्यान्वयन प्राविधिक कार्यदल (**Indigenous Language Decade Implementation Technical Team-ILD ITT**)” गठन गरिनेछ। यसमा सम्बन्धित क्षेत्रमा विज्ञ, अनुभवी र दक्ष व्यक्तिहरूको प्रतिनिधित्व रहनेछ।
- घ) आदिवासी भाषा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि प्रदेश र स्थानीय तहका सम्बद्ध निकायहरूबाट आवश्यकतानुसार आदिवासी भाषा विज्ञ समूह वा कार्यान्वयन समिति गठन गरेर कार्यान्वयनका लागि विज्ञ, प्राविधिक र प्राज्ञिक परामर्श, राय र सल्लाहमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ।

१०. अपेक्षित उपलब्धिहरू

नेपालमा बोलिने १२४ भाषाहरूमध्ये ९३ भाषा आदिवासी भाषाहरू लक्षित भई कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछन्। आदिवासी भाषामध्ये ९ वटा भाषा सुरक्षित मानिएका भाषाहरूमा मानक पद्धतिको विकास गरी यान्त्रिक अन्तर्भाषिक अनुवाद पद्धतिमा रूपान्तरण भएका हुनेछन्। आदिवासी भाषाहरूमध्ये २७ वटा लोपोन्मुख भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकासका लागि स्तरगत, संरचनात्मक र प्रतिष्ठागत भाषिक योजनाकासाथ संवर्धनसम्बन्धी कार्यहरू भएका हुनेछन्। आदिवासी भाषामध्ये ३९ मरणोन्मुख मानिएका भाषाहरूको भाषिक पुस्तान्तरणका लागि समुदाय र विद्यालयमा आधारित भाषा कक्षा सञ्चालन गरी भाषिक पुस्तान्तरणमा जोड दिइनेछ भने ती आदिवासी भाषाहरूमा भाषिक बफादारिताको परिमाण अभिवृद्धि हुनेछ। आदिवासी भाषाहरूमध्ये विशेषतः १८ वटा भाषा मृतप्रायः

भाषाहरूमा विशेष, स्वायत्त र संरक्षित क्षेत्र घोषणा भई उक्त भाषाहरूमा भाषा कक्षा सञ्चालन गर्नुका साथै ती भाषाहरूमा विद्युतीय अभिलेखन कार्यसमेत सम्पादन भई ती भाषाहरू पुनर्जीवित भएका हुनेछन्। यसका अतिरिक्त देहायका अनुसारका अपेक्षाहरू परिपूर्ति हुनेछन्:

- क) अल्सङ्ख्यक आदिवासी भाषाका वक्तासहित भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास भई प्रयोग विस्तार भएका हुनेछन्। विशेष गरी दुरा, कुसुण्डा, तिलुङ, राउट, बराम, लुङ्खिमजस्ता एक दर्जन भन्दा कम वक्ता भएका भाषाहरूमा भाषिक कक्षा सञ्चालन भई पुनर्जीवित हुनुका साथै भाषिक अभिलेखन कार्य सम्पन्न भएका हुनेछन्।
- ख) आदिवासी जनजातिको सामाजिक सांस्कृतिक जीवन पद्धतिजस्तो धर्म, संस्कार, रीतिरिवाज, पूजाआजा, औपचारिक कार्यक्रममा आदिवासी भाषाहरूको प्रयोग गरिएको पाइनेछ।
- ग) नेपालमा बोलिने आदिवासी भाषाहरूका लागि तीनै तहका सरकारहरूबाट समानुपातिक, समन्यायिक र सन्तुलित ढङ्गबाट वार्षिक नीति, कार्यक्रम तय गरी आवश्यक बजेट विनियोजन भएको हुनेछ।
- घ) भाषा आयोगबाट प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषामा सिफारिस गरिएका ६ वटा आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग विस्तार भएका हुनेछन्। यसबाट निजामती कर्मचारी र शिक्षक सेवालगायत सरकारी सेवामा प्रवेशका लागि लिइने परीक्षाको विषय र माध्यमसमेत आदिवासी भाषाहरू भएका हुनेछन्।
- ङ) आदिवासी भाषाहरूमा मानक शब्दकोश, व्याकरण र लेखन प्रणाली विकास हुनुका साथै लिपिसमेतको युनिकोडीकरण भएको पाइनेछ।
- च) अनौपचारिक शिक्षा, प्रारम्भिक बाल शिक्षा र विद्यालय शिक्षाका तल्लो तहहरूमा आदिवासी भाषालाई शिक्षणको माध्यमका रूपमा कार्यान्वयन गरिएको पाइनेछ भने उच्च शिक्षामा विषयका रूपमा अध्ययन गर्न केन्द्रीय र प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरूमा आदिवासी भाषा अध्ययन विभाग स्थापना भई सञ्चालनमा आइसकेका हुनेछन्।
- छ) आदिवासी भाषाहरूको यान्त्रिकरण भई अन्तर्भाषिक अनुवाद पद्धतिको विकास भएको हुनेछ। साथै आदिवासी भाषासम्बद्ध पुस्तकालय, सङ्ग्रहालय र अभिलेखालयहरू स्थापना भई सञ्चालनमा आएका हुनेछन्। ती भाषाहरूमा गुगल ट्रान्सलेसन वा मेसिन ट्रान्सलेसनको सुविधासमेत उपलब्ध भएको पाइनेछ।
- ज) आदिवासीहरूको भाषिक स्रोतसाधनमा पहुँच अभिवृद्धि हुनेछ भने जातीय र भाषिक

सङ्घसंस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको पाइनेछ।

झ) नेपालमा भाषिक हिंसाको न्यूनीकरण भई भाषिक मानव अधिकारको प्रत्याभूति भएको हुनेछ।

११. अनुमान तथा जोखिमहरू

११.१ अनुमानहरू

क) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारी निकायहरू संविधान र ऐन नियमप्रति जिम्मेवार र इमान्दार रहनेछन्।

ख) सरकारका राष्ट्रसेवकहरू आदिवासी भाषाप्रति सकारात्मक रहनेछन्।

ग) आदिवासी भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकासका लागि कार्यक्रम र आवश्यकताअनुसार बजेटको उपलब्धता हुनेछ।

११.२ जोखिमहरू

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको क्रममा देहाअनुसारका जोखिम आइपर्ने आँकलन गरिएका छन्:

क) आदिवासी भाषा दशकसम्बन्धी कार्ययोजनाको तयारी कार्य नै २ वर्षपछि हुन पुगेको छ भने यसलाई नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भई तीनै तहका सरकारहरूबाट कार्यान्वयनमा ढिलाइ हुने देखिन्छ।

ख) आदिवासी भाषासम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजनाउपर उत्तरदायी भई अपनत्व लिँदै तिनै तहका सरकारहरूबाट वार्षिक नीति र कार्यक्रममा समावेश गरी आवश्यक बजेट विनियोजन हुने कुराको सुनिश्चितता देखिँदैन।

ग) जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरूको पहल र क्रियाशीलताबाट कार्ययोजनाअनुसार तीनै तहका सरकारहरूलाई जिम्मेवारी बहन गर्न आवश्यक प्रभाव र दबाव सिर्जनासहित नतिजा हासिल हुने कुरामा विश्वस्त हुने ठोस आधार देखिँदैन।

घ) नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालयबाट १० वर्षे आदिवासी भाषा दशकका लागि लाग्ने अनुमानित लागत रकमसहित कार्ययोजनाका लागि स्वीकृति प्राप्ति सहजै होला भन्न सकिँदैन।

ङ) यस कार्ययोजनामा उल्लिखित ९ वटा विषय क्षेत्रहरू समेटि ९३ आदिवासी भाषाहरूमध्ये प्राथमिकीकरण गरेर तत्काल, मध्यकालीन र दीर्घकालीन रूपमा भाषासम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनुपर्ने हुन्छ। सुरुका केही वर्ष यस कार्ययोजनाउपर सबै तहका सरकारहरू र सरोकारवालाहरूको सक्रियता देखिन सक्छ। तर समयक्रममा सरकारहरूको फेरबदलसँगै

सबै तहका सरकारहरूबाट दीर्घकालसम्म निरन्तरता पाउने कुरामा विश्वस्त हुन सक्ने अवस्था भने रहँदैन।

१२. प्रस्तावित अनुमानित बजेट व्यवस्था

यस अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैरसरकारी संस्थाहरूको संयुक्त लगानीसहित कुल ३ अर्ब ९६ करोड २३ लाख आगामी ८ वर्ष अवधिसम्मका लागि प्रस्तावित गरिएको छ। यसका लागि सङ्घीय तहमा संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयहरू कार्यान्वयनका लागि मुख्य सरकारी निकायका रूपमा निर्दिष्ट गरिएका छन्। त्यसैगरी प्रदेश तहमा भाषा हेर्ने मन्त्रालयमा संस्कृति वा सामाजिक विकास मन्त्रालयलाई निर्दिष्ट गरिएको छ। साथै स्थानीय तहको हकमा भने शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखालाई उत्तरदायी अवयवका रूपमा निर्दिष्ट गरिएको छ।

यसबाहेक विकास साझेदार, गैरसरकारी संस्थाहरू र जातीय/ भाषिक सङ्घसंस्थाहरू समेत स्रोत परिचालनका लागि उत्तरदायी र पहलकर्ताका रूपमा ठम्याइएका छन्। सम्बद्ध संवैधानिक निकायहरू, प्रतिष्ठानहरू र विभागहरू पनि यस राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने हिस्सेदारका रूपमा निर्दिष्ट गरिएका छन्। यसरी विकास साझेदारतर्फ सरकारी निकायतर्फ प्रस्तावित गरिएको बजेटको २०% मा आधारित भई हेर्दा जम्मा ७९ करोड २० लाख प्रस्ताव गरिएको छ।

१३. प्रस्तावित बजेटको एकाइ लागत

सरकारी निकायहरू ७६१ का लागि बाँकी ८ वर्षमा प्रति वर्ष रू. ६, ५०,००० का दरले ३ अर्ब ९६ करोड २३ लाख जम्मा लागत अनुमान गरिएको छ भने विकास साझेदारतर्फ यसको २०% मा आधारित भई हेर्दा जम्मा ७९ करोड २० लाख प्रस्ताव गरिएको छ। युनेस्को, युएसआइडी, भिएसओ, ब्रिटिश काउन्सिल, अष्ट्रेलियन एड, जाइका, जिल्ला समन्वय समिति महासङ्घ, नेपाल नगरपालिका महासङ्घ, गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घ, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान समेत गरी १० वटा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूलाई आधार मानेर विश्लेषण गर्दा प्रति वर्ष प्रति संस्था रू. ९ लाख ९ हजार हिस्सा लाग्ने देखिन्छ।

१४. कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था

(अ) कार्यान्वयन व्यवस्था

क) आदिवासी भाषा कार्ययोजनासम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय

तहअन्तर्गतका सरकारी निकायहरूबाट जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाको सहकार्यमा सञ्चालन हुनेछन्।

- ख) यसका लागि आदिवासी भाषा दशक राष्ट्रिय निर्देशक समितिबाट आवश्यक नीतिगत मार्गनिर्देश प्राप्त हुनेछ। त्यसैगरी आदिवासी भाषा दशक राष्ट्रिय समन्वय समिति यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि अन्तर्तह र संस्थागत समन्वय, सहकार्य र सहजीकरणजस्ता कार्यहरू गर्न आदिवासी भाषा दशक कार्यान्वयनका प्राविधिक कार्यदल गठन गरी कार्य सम्पादन गरिनेछन्।
- ग) राष्ट्रियस्तरमा गठित कार्यान्वयन प्राविधिक समूहबाट तीनै तहका सरकारहरूका लागि यस कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सल्लाह, परामर्श र प्राविधिक सहायता प्रदान गरिनेछ।
- घ) आदिवासी भाषा राष्ट्रिय निर्देशक समितिको बैठक प्रत्येक ६/६ महिनामा बस्नेछ। यस बैठकमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगति समीक्षा गरिनेछ। त्यसैगरी राष्ट्रिय आदिवासी भाषा समन्वय समितिको समीक्षा बैठक हरेक ३/३ महिनाको अन्तरमा बस्नेछ।
- ङ) तीनै तहका सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालय, महाशाखा र शाखाहरूबाट प्रत्येक वर्ष भाषामसम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रमको प्रगति प्रतिवेदन तयार पारी सार्वजनिकीकरण गरिनेछ।

(आ) अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी व्यवस्था

- क) आदिवासी भाषा निर्देशक समितिका साथै सम्बन्धित आयोगहरू, सरकारी निकायहरू, सरकारका प्रतिनिधिहरू र आदिवासी भाषासँग सम्बन्धित सङ्घसंस्थाबाट कार्ययोजनाअन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्नेछन्।
- ख) सङ्घीय तहमा विभिन्न सरकारी निकायहरूमार्फत् सञ्चालित आदिवासी भाषासम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन, प्रगति समीक्षा र प्रभाव मूल्याङ्कनजस्ता कार्य नेपाल आदिवासी जनजाति महासङ्घ, नेपाल आदिवासी जनजाति महिला महासङ्घ र आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय उत्थान प्रतिष्ठानका साथै आदिवासी भाषासम्बद्ध सङ्घसंस्थाहरू एवम् सम्बद्ध क्षेत्रका विज्ञहरूबाट समेत गर्न सक्नेछन्।
- ग) प्रदेशस्तरमा विभिन्न सरकारी निकायहरूमार्फत् सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन नेपाल आदिवासी जनजाति महासङ्घ, नेपाल आदिवासी जनजाति महिला महासङ्घका प्रदेशस्तरका संस्था, प्रदेशस्तरका आदिवासी जातीय/भाषासम्बद्ध संस्था र विज्ञहरूले गर्नेछन्।
- घ) स्थानीय तहका नगरपालिका तथा गाउँपालिकामा विभिन्न सरकारी निकायहरूमार्फत् सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन नेपाल आदिवासी जनजाति महासङ्घ, नेपाल आदिवासी

जनजाति महिला महासङ्घका सम्बन्धित पालिकास्तरका समितिहरू, स्थानीय तहमा गठित आदिवासी भाषिक सङ्घसंस्था र विज्ञहरू समेतबाट गर्नेछन्।

१५. अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि खाका

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजनालाई कार्यान्वयन गर्न कार्यसूची, परिमाण, जिम्मेवार निकाय, सहयोगी निकाय, लागत अनुमानसहितको खाका र नतिजा खाका अलग अलग देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

१५.१ अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि खाका

यस कार्ययोजनाका लागि कार्यान्वयन खाका तलको तालिका १० मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका १०

अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दसक (सन् २०२२-२०३२) को दश वर्षे कार्ययोजना

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रु. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
६.१	आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकाससम्बन्धी									
	क)आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण र संवर्धन									
१.	आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र नक्साडकन गरी प्राथमिकता निर्धारण	९३ वटा	९३ वटा	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	भाषिक अध्ययन, सर्वेक्षण र नक्साडकन	संवैधानिक आयोगहरू र भाषा आयोग, परिषद, समिति र कार्यटोली, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैससहरू
२.	भाषागत प्रति एकाइ लागत तयारी गरी बजेट विनियोजन	९३ वटा	९३ वटा	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	नीति, कार्यक्रम र बजेट विनियोजन	सरकारी निकायहरू र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैससहरू
३.	मृतप्रायः भाषाका वक्ता संरक्षणका लागि भाषावृत्तिको व्यवस्था	१८ भाषा	१८ भाषा	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	भाषिक पुस्तान्तरण, भाषा कक्षा सञ्चालन, विद्युतीय अभिलेखन, शोधवृत्ति प्रदान	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	१८०	३६	तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैससहरू
४.	आदिवासी भाषाको मौखिक पद्धतिको निरन्तरताका लागि अभिमुखीकरण	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	स्थलगत तालिम, अभिमुखीकरण र परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
५.	आदिवासी भाषाका लोकगीत र	९३	९३	तीनै तहका	तत्काल	लोकवार्ता सङ्कलन	सरकारी र गैरसरकारी	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू,

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	ऐतिहासिक महत्त्वका सामाजिक-सांस्कृतिक कैरनहरू सङ्कलन	भाषाहरू	भाषाहरू	सरकारहरू		र अभिलेखन, प्रकाशन र सार्वजनिकीकरण	निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.	आदिवासी भाषा सिकाइका लागि मातृभाषा सिकाइ पुस्तक तयारी र समुदाय र विद्यालयमा आधारित भाषा कक्षा सञ्चालन	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू का शिक्षा हेर्ने मन्त्रालय र शाखाहरू	मध्यकालीन	समुदाय र विद्यालयमा आधारित भाषिक कक्षा सञ्चालन, मातृभाषामा पाठ्यसामग्री विकास र प्रयोग	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	९३०	१८६	तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैससहरू
७.	आदिवासी भाषा सिकाइसम्बन्धी श्रव्यदृश्य पाठ्यसामग्री उत्पादन	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
८.	आदिवासी भाषाको पुस्तान्तरणका लागि डिजिटल सिकाइ सामग्री कार्टुन, चित्र, भाषा सिकाइ एप्स निर्माण र प्रयोग	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	९३०	१८६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
९.	आदिवासी भाषाहरूमा लोकवार्ता सङ्कलन, वाङ्मय र साहित्यको विकासका लागि आदिवासी विज्ञहरूलाई शोधवृत्ति प्रदान	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	अध्ययन, अनुसन्धान र भाषा साहित्यमा सिर्जनाका लागि शोधवृत्तिको कार्यक्रम	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७४४	१४९	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
१०.	आदिवासी भाषाका विज्ञ र भाषिक स्रष्टाहरूलाई विश्व आदिवासी दिवस र अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवसको अवसरमा कदर, मानसम्मान र पुरस्कार	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	स्रष्टाहरूको पहिचान, सम्मान र पुरस्का प्रदान	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७४४	१४९	तीनै तहका सरकारहरू
ख) आदिवासी भाषाको विकाससम्बन्धी										
१.	आदिवासी भाषाहरूको परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली निर्माण	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	९३०	१८६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२.	आदिवासी भाषाहरूको मानक शब्दकोशको विकास	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	२७९	५६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
३.	आदिवासी भाषाहरूको मानक व्याकरण लेखन	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	२७९	५६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
४.	आदिवासी भाषामा रहेका व्यक्तिनाम, स्थाननाम र अभिलेखीय भाषाहरूको अध्ययन अनुसन्धान	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
५.	आदिवासी भाषामा सिर्जना र	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	९३०	१८६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	लेखनका लागि भाषिक सङ्घसंस्थाको क्षमता विकास र कार्य सञ्चालनका लागि अनुदान प्रदान	भाषाहरू	भाषाहरू	सरकारहरू		विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.	मृतप्रायः भाषा (Nearly Extinct), मरणोन्मुख भाषा (Moribund), लोपोन्मुख भाषा (Endangered) हरूको वर्णपहिचान, शब्दकोश सम्पादन, व्याकरण निर्माण र लेखनशैलीको विकास	१८ भाषाहरू	१८ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४५०	९०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
७.	आदिवासी भाषाहरूको परिचय कोश (linguistic encyclopedia), ग्रन्थसूची (linguistic bibliography) र विस्तारित ग्रन्थसूची (annotated linguistic bibliography) निर्माण र प्रकाशन	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
८.	मृतप्रायः भाषा, मरणोन्मुख भाषा र लोपोन्मुख भाषाहरूको मानक चित्रमय प्राइमर विकास	८४ भाषाहरू	८४ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	चित्रमय प्राइमर लेखन, प्रकाशन, वितरण र प्रयोग	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	९३०	१८६	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.२	आदिवासी भाषाहरूको सरकारी कामकाजमा प्रयोग (व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका) विस्तार गर्ने									
१.	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा आदिवासी भाषासँग सम्बन्धित नीति, नियम, ऐन, कानून र तह	७४७ स्थानीय तह	७४७ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	मस्यौदा तयार (नमुना ऐन, नियमालवी),	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७४७	१४९	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	मापदण्डहरूको पुनरावलोकन, परिमार्जन र आवश्यकता अनुसार नयाँ कानून निर्माण र कार्यान्वयन।	भाषा				विधेयक पारित र कार्यान्वयन				साझेदार र गैससहरू
२.	सरकारी कर्मचारी र शिक्षक प्रशिक्षण केन्द्रमा आदिवासी भाषा पाठ्यक्रमको विकास र तालिम	७६१ स्थानीय तह	७६१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल/ मध्यकालीन	अभिमुखीकरण, परामर्श र तालिम सञ्चालन	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७४७	१४९	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
३.	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा भाषा महाशाखा वा शाखा स्थापना एवम् भाषा आयोगको प्रदेश शाखा स्थापना गरी सहजीकरण	७६१ सरकारहरू	७६१ सरकारहरू	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	सङ्घ (MOEST, MOCTA), प्रदेश सात मन्त्रालय र ७५३ स्थानीय तहमा महाशाखा र शाखा स्थापना	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७४७	१४९	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
४.	सरकारी काममा प्रयोग हुने भाषाहरूको मानक शब्दकोश, मानक व्याकरण र परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली तयार गरी प्रकाशन, वितरण र प्रयोग	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.३	आदिवासी भाषाको विद्यालय र उच्च शिक्षामा मातृभाषा शिक्षा को पहुँच अभिवृद्धि गरी पठनपाठनको सुनिश्चिततासम्बन्धी									
१.	क) आदिवासी भाषामा प्रारम्भिक बालविकास र अनौपचारिक शिक्षाको व्यवस्था ख) विद्यालय शिक्षाको कक्षा १-	७५३ स्थानीय तह	७५३ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	अभिमुखीकरण, परामर्श र तालिम सञ्चालन	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	६०२४	१२०५	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	१२ मा माध्यम र विषयका रूपमा पठनपाठन									
२.	आदिवासी भाषाको विद्यालय मा बहुभाषिक लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री विकास एवम् योग्य जनशक्ति विकास, शिक्षक दरबन्दी सिर्जना समेत	७६१ सरकारहरू	९४ भाषाहरू	तिनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	बहुभाषिक पाठ्यसामग्री विकास र प्रयोग, शिक्षक दरबन्दी सिर्जना, तालिम र परामर्श कार्यक्रम	भाषा आयोग, राष्ट्रिय नीति प्रतिष्ठान, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	४६५	९३	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरू
३.	उच्च तहमा आदिवासी भाषा अध्ययन विभाग स्थापना र अध्ययनको व्यवस्था वा विषयको पठनपाठन	६ सरकारी कामकाज मा सिफारिसका भाषाहरू	६ सरकारी कामकाज मा सिफारिसका भाषाहरू	केन्द्रीय र प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरू	दीर्घकालीन	केन्द्रीय विश्वविद्यालय र प्रदेश विश्वविद्यालयमा अध्ययन विभाग स्थापना र विषयका रूपमा पठनपाठन	भाषा आयोग, राष्ट्रिय नीति प्रतिष्ठान, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	३०००	६००	सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारहरू
४.	आदिवासी भाषाको उच्च शिक्षाका लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री विकास एवम् योग्य जनशक्ति विकास	६ सरकारी कामकाज मा सिफारिसका भाषाहरू	६ सरकारी कामकाज मा सिफारिसका भाषाहरू	केन्द्रीय र प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरू	दीर्घकालीन	केन्द्रीय विश्वविद्यालय र प्रदेश विश्वविद्यालयमा अध्ययन विभाग स्थापना र विषयका रूपमा पठनपाठन	भाषा आयोग, राष्ट्रिय नीति प्रतिष्ठान, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	३०	६	सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारहरू
५.	विद्यालय र उच्च शिक्षामा	६	६	केन्द्रीय र	दीर्घकालीन	केन्द्रीय	भाषा आयोग, राष्ट्रिय नीति	४८००	९६०	सङ्घीय र प्रादेशिक

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	आदिवासी भाषाका शिक्षक र प्राध्यापकका लागि तिनै तहमा दरबन्दीको सिर्जना र भर्ना	सरकारी कामकजमा सिफारिसका भाषाहरू	सरकारी कामकजमा सिफारिसका भाषाहरू	प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरू		विश्वविद्यालय र प्रदेश विश्वविद्यालयमा अध्ययन विभाग स्थापना र विषयका रूपमा पठनपाठन	प्रतिष्ठान, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग			सरकारहरू
६.	विद्यालय शिक्षक र उच्च शिक्षाका प्राध्यापकका लागि बहुभाषिक शिक्षासम्बन्धी तालिम सामग्री तयारी र प्रशिक्षण	सरकारी कामकजमा सिफारिसका भाषाहरू	सरकारी कामकजमा सिफारिसका भाषाहरू	केन्द्रीय र प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरू	दीर्घकालीन	केन्द्रीय विश्वविद्यालय र प्रदेश विश्वविद्यालयमा अध्ययन विभाग स्थापना र विषयका रूपमा पठनपाठन	भाषा आयोग, राष्ट्रिय नीति प्रतिष्ठान, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	६०	१२	सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारहरू
६.४	आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, सर्वेक्षण र अनुसन्धानसम्बन्धी									
१.	राष्ट्रिय जनगणनामा नसमेटिएका भाषाहरूको सर्वेक्षण र नेपाल सरकारसमक्ष अभिलेखनको लागि सिफारिस	७ भाषाहरू	७ भाषाहरू	भाषा आयोग, विश्वविद्यालयका भाषा विभाग, नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	३५	७	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२.	सबै आदिवासी भाषाहरूको	३९	३९	भाषा	दीर्घकालीन	वर्ण पहिचान र	विश्वविद्यालयहरू	७६	१५	तीनै तहका सरकार,

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	वर्णपहिचान र अभिलेखन कार्य सम्पादन	भाषाहरू	भाषाहरू	आयोग र जातीभाषिक संस्थाहरू		अभिलेखन कार्यक्रम	विकास साझेदार र गैससहरू			विकास साझेदार र गैससहरू
३.	अनुसन्धाताको लागि आदिवासी अनुसन्धान पद्धतिको मानक विकास	१ वटा	१ वटा	भाषा आयोग, विश्वविद्यालय र अनुसन्धान केन्द्रहरू	दीर्घकालीन	अनुसन्धान शैली पुस्तकको लेखन, प्रकाशन र कार्यान्वयन	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, राष्ट्रिय नीति प्रतिष्ठान र युनेस्को	५	१	सङ्घीय र प्रदेश सरकारहरू
४.	आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन र सर्वेक्षण गरी तहगत प्रोफाइल निर्माण	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
५.	भाषावैज्ञानिक अध्ययन गरी सार्वजनिकीकरण र प्रकाशन	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	तीनै तहका सरकारहरू	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	सरकारी र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.	आदिवासी भाषाहरूको परिचय कोश, भाषा ग्रन्थसूची (Linguistic Bibliography) र विस्तारित भाषा ग्रन्थसूची (Annotated Linguistic Bibliography) आद को तयारी	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय/भाषिक संस्थाहरू	दीर्घकालीन	कोश, ग्रन्थसूचीको लेखन र प्रकाशन तथा प्रयोग	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान प्रतिष्ठान र अन्य आयोगहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, विकास साझेदार र गैससहरू
७.	आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले	९३	९३	तीनै	दीर्घकालीन	श्रव्यदृश्य सामग्री	सरकारी र गैरसरकारी	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू,

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	वाङ्मयको सङ्कलन, सम्पादन र प्रकाशन	भाषाहरू	भाषाहरू	तहकार सरकारहरू		विकास कार्यक्रम सञ्चालन र प्रयोग विस्तार	निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
८.	आदिवासी भाषाहरूको भाषावैज्ञानिक ज्ञानकोश (Linguistics Encyclopedia) सम्पादन र प्रकाशन।	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	दीर्घकालीन	कोशको लेखन, सम्पादन र प्रकाशन	भाषा आयोग, विकास साझेदार र गैससहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.५	आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सञ्चार पद्धति र यान्त्रिक अनुवादको विकाससम्बन्धी									
	क) आदिवासी भाषाहरूको अभिलेखन, सञ्चार पद्धति र यान्त्रिक अनुवादको विकाससम्बन्धी									
१	आदिवासीको भाषा र संस्कृतिसम्बन्धी अभिलेखालय र सञ्चालन	७६१	७६१	तिनै तहकार सरकारहरू	दीर्घकालीन	एकीकृत रूपमा पुस्तकालय, अभिलेखालय र सङ्ग्रहालय स्थापना र सञ्चालन	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२	क) आदिवासी भाषाहरूको विद्युतीय अभिलेखनका लागि अभियानका रूपमा सञ्चालन ख) यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिको विकास र प्रयोग ग) लिपिगत युनिकोडको विकास र प्रयोग विस्तार	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	दीर्घकालीन	विद्युतीय अभिलेखन, यान्त्रिक अनुवाद पद्धतिसहित युनिकोडीकरण कार्यक्रम सञ्चालन	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
	आदिवासी भाषाको सञ्चार पद्धतिसम्बन्धी									

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
३	क) आदिवासी समुदायका परम्परागत सञ्चार पद्धतिको खोज र अनुसन्धान ख) आदिवासी मातृभाषाका पत्रपत्रिकाहरूको सङ्कलन गरेर ऐतिहासिक अभिलेखन ग) आदिवासी मिडिया शैली पुस्तक विकास घ) आदिवासी मिडिया प्राविधिक कोशको विकास	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
४	क) आदिवासको भाषामा श्रव्य र श्रव्यदृष्य सामग्री उत्पादन गरी प्रसारण गर्न सम्बद्ध सञ्चार संस्थालाई अनुदान	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
५	क) आदिवासी मातृभाषामा प्रकाशित भइरहेका पत्रपत्रिका र जर्नलको विकास र निरन्तरका लागि आर्थिक सहयोग ख) आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीय सामग्रीहरू सङ्कलन ग) आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	खाले पुस्तक, पत्रपत्रिका र स्मारिका आदि सामग्रीहरू सङ्कलन घ) आदिवासी भाषासम्बन्धी उत्पादित सबै खाले श्रव्य, श्रव्यदृश्य सामग्रीहरू सङ्कलन ङ) आदिवासीको भाषासम्बन्धी सामग्री व्यवस्थापनको लागि अभिलेखालय कक्षको व्यवस्था च) आदिवासी भाषा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न चाहनेहरूको लागि अध्ययन कक्षको व्यवस्था									
६.६	समुदायको सामाजिक-सांस्कृतिक जीवन पद्धतिमा आदिवासी भाषाको समाहित गर्दै एवम् अन्तरसांस्कृतिकर बहुभाषिक सिकाइको प्रयोग विस्तारसम्बन्धी।									
१	(क) प्रदेश र स्थानीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापना र सञ्चालन	७५३ स्थानीय तहहरू	७५३ स्थानीय तहहरू	स्थानीय तहहरू	दीर्घकालीन	स्थानीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान गठन आदेश जारी र प्रतिष्ठानको स्थापना	भाषा आयोग, विकास साझेदार र गैससहरू	४६५	९३	स्थानीय तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२	क) बहुभाषिक एवम् बहुसांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको आयोजना ख) अन्तर्भाषिक एवम्	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	दीर्घकालीन	बहुभाषिक र अन्तरसांस्कृतिक कार्यक्रमहरू आयोजना	भाषा आयोग, विकास साझेदार र गैससहरू	४६५	९३	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	अन्तर्सांस्कृतिक आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन									
	क) गैससबाट एकीकृत रूपमा स्थानीय तहमा कार्यक्रम परिचालन ख) घरायसी सञ्चार धार्मिक सांस्कृतिक जीवन संस्कारमा प्रयोग ग) औपचारिक सभा, समारोहमा प्रयोग	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय/ भाषिक संस्थाहरू	दीर्घकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.७	अन्तर्तह सहकार्य, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूकाबिच समन्वय एवम् जातीय तथा भाषिक सङ्घसंस्था सक्षमता विकास गरी क्रियाशीलतासम्बन्धी।									
१	क) आदिवासी सङ्घसंस्थाहरूलाई जनचेतना अभिवृद्धिका लागि अनुदानको प्रबन्ध ख) आदिवासी सङ्घ संस्थाहरूलाई सरसहयोगको लागि मापदण्ड स्थापना र कार्यान्वयन ग) आदिवासी भाषिक समुदाय र अभियन्तालक्षित अभिमुखीकरण, सक्षमता र सचेतना विकास तालिम कार्यक्रम	९३ भाषाहरू	९३ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२	क) आदिवासी समुदायका लागि	९३	९३	जातीय	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध	भाषा आयोग, आदिवासी	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू,

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	सचेतना हातेपुस्तकको विकास (टुल टेक्निकसहितको) ख) आदिवासी समुदायका लागि पहल र वकालती पद्धतिको हाते पुस्तकको विकास	भाषाहरू	भाषाहरू	भाषिक संस्थाहरू		गर्ने	जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ			जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
३	क) यस सञ्जालमा भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग लगायतका आयोगहरू, विश्वविद्यालयका भाषा केन्द्रीय विभागहरू, प्राज्ञिक निकायहरू, सरकारी तथा गैरसरकारी एवम् भाषिक सङ्घसंस्थाहरूको प्रतिनिधित्वमा कार्यक्रम सञ्चालन ख) राष्ट्रिय जनगणना, २०८८ मा यथार्थ सूचना सङ्कलनको लागि भाषिक समुदायमा सचेतना कार्यक्रम	९३ भाषाहरू	९ भाषाहरू	जातीय भाषिक संस्थाहरू	मध्यकालीन	अनुदान उपलब्ध गर्ने	भाषा आयोग, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, जनजाति महासङ्घ	७५२	१५०	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.८	आदिवासी भाषाको विकास र प्रयोग विस्तार गर्न स्रोतसाधन र लगानीको सुनिश्चिततासम्बन्धी									
१	क) हरेक मातृभाषालाई लागत आधार मानेर कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन पद्धतिको विकास	७६१ रू	७५१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारीहरू	तत्काल	भाषिक सर्वेक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यक्रम	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
२	ख) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट भाषा विकास कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था	७६१ सरकारहरू	७५१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	हरेक तहले भाषिक नीति, कार्यक्रम र बजेटको प्रबन्ध	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
३	क) भाषिक बजेट कोडमा आधारित योजना, कार्यक्रम र लगानी प्रणालीको अवलम्बन	७६१ सरकारहरू	७५१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	हरेक तहको वार्षिक नीति, कार्यक्रमलाई भाषिक विकाससँग अन्तर्बद्धता	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू			तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
६.९ भाषिक अनुगमन, मूल्याङ्कन र कार्यसम्पादन परीक्षण गरी पृष्ठपोषणसम्बन्धी										
१	क) भाषिक अनुगमन र मूल्याङ्कन (Language Monitoring and Evaluation)	७६१ सरकारहरू	७६१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	भाषिक सर्वेक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यक्रम	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७६१	१५२	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
२	(क) भाषिक कार्यसम्पादन परीक्षण (Language Performance Audit)	७६१ सरकारहरू	७५१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	भाषिक सर्वेक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यक्रम	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७६१	१५२	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
३	(क) भाषाको संरक्षण र विकासका लागि सहायता कार्यक्रम (Technical Backstopping for Language Preservation and Development Program)	७६१ सरकारहरू	७६१ स्थानीय तह	तीनै तहका सरकारहरू	तत्काल	भाषिक अभिमुखीकरण, परामर्श र तालिम सञ्चालन	सरकारी निकाय र गैरसरकारी निकाय र जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू	७६१	१५२	तीनै तहका सरकारहरू, जातीय/भाषिक सङ्घसंस्थाहरू विकास साझेदार र गैससहरू
सरकारी निकायहरू ७६१ का लागि बाँकी ८ वर्षमा प्रति वर्ष रू. ६, ५०,००० का दरले ३ अर्ब ९६ करोड २३ लाख जम्मा								३९६२३	७९२०	

क्र.सं	प्रमुख कार्यक्रमहरू	मातृभाषा को कुल परिमाण	लक्षित मातृभाषा को संख्या	कार्यान्वयन तह/ निकायहरू	तत्काल/ मध्यकालीन र दीर्घकालीन	कार्यान्वयन प्रक्रिया	सहयोगी निकायहरू	अनुमानित लागत रू. (लाखमा) ७६१ निकायहरू	विकास साझेदारहरू अनुमानित २०%	बजेटको स्रोत
	लागत अनुमान गरिएको छ भने विकास साझेदारतर्फ यसको २०% मा आधारित भई हेर्दा जम्मा ७९ करोड २० लाख प्रस्ताव गरिएको छ। युनेस्को, युएसआइडी, भिएसओ, ब्रिटिश काउन्सिल, अष्ट्रेलियन एड, जाइका, जिल्ला समन्वय समिति महासङ्घ, नेपाल नगरपालिका महासङ्घ, गाउँपालिका राष्ट्रिय महासङ्घ, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान समेत गरी १० वटा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारहरूलाई आधार मानेर विश्लेषण गर्दा प्रति वर्ष प्रति संस्था रू. ९ लाख ९ हजार हिस्सा लाग्ने देखिन्छ।									

दृष्टव्यः कार्ययोजनामा तत्काल (२०२४-२०२६), मध्यकालीन (२०२७-२०२९) र दीर्घकालीन (२०३०-२०३२) कोषकमा उल्लेखिन समयावधिलाई जनाउनेछ।

१५.२ अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि नतिजा खाका (Logical Framework)

यस कार्ययोजनाको नतिजा खाका तलको तालिका ११ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ११
नतिजा खाका (Logical Framework)

	योजना सार Project summary	सूचक Indicators	जानकारीका स्रोतहरू Means of verification	अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions
लक्ष्य/प्रभाव Goal/Impact	आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्नका लागि आवश्यक नीति निर्माण, अनुसन्धान र कार्य गर्न भाषिक समुदाय र सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गर्दै आदिवासी भाषा र ज्ञानहरूको अभिलेखीकरण, शिक्षा, प्रयोग र प्रसारणमा वृद्धि हुँदै बहुभाषिक र समतामूलक समाज निर्माण गर्ने।	<ul style="list-style-type: none"> ➢ व्याकरण र शब्दकोश, श्रव्य-दृश्य पाठ्यसामग्री, साहित्य निर्माण हुने। ➢ आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास गर्नका लागि तीन तहमा संजाल निर्माण हुने। ➢ नीति, नियम र ऐन कानून, कार्यविधि, मापदण्डको निर्माण हुने। ➢ भाषिक समुदायमा आधारित सञ्चार प्रणाली बन्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ प्रकाशित सामग्री, ➢ प्रतिवेदनहरू ➢ बुलेटिनहरू ➢ सर्वेक्षण। 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ तीनै तहका सरकार र सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय ➢ आर्थिक र राजनैतिक प्रतिबद्धता ➢ विज्ञ र सीपयुक्त जनशक्तिको

	योजना सार Project summary	सूचक Indicators	जानकारीका स्रोतहरू Means of verification	अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ विभिन्न तहका सरकारहरूले आदिवासी भाषाहरू सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग हुने। ➤ भाषा विकासमा विभिन्न प्रविधिहरूको प्रयोग हुने। 		सुनिश्चितता।
परिणाम वा नतिजा/ Outcomes	<ol style="list-style-type: none"> १. आदिवासी भाषाहरूको स्थिति, प्रयोग, ज्ञान र नीतिहरू बुझ्न एउटा राष्ट्रिय सर्वेक्षण हुने। २. आदिवासी भाषाहरूको प्रयोग, विकास र संरक्षण गर्नको लागि अनुसन्धानहरू हुने। ३. प्रदेश र पालिकाहरूले समुदायहरूको सहकार्यमा आदिवासी भाषा, ज्ञान वार्षिक कार्यक्रम बनाउने र लागू गर्ने। ४. आदिवासी भाषाहरूको वक्ता र प्रयोगकर्ताको संख्या वृद्धि हुने। ५. ९३ वटा आदिवासी भाषाहरूमा, भाषिक सामग्रीहरू प्रकाशन र प्रयोग हुने ६. भाषा आयोगले सिफारिस गरेका आदिवासी भाषाहरूको भाषा ऐन र मापदण्ड निर्माण र लागू हुने ७. भाषिक समुदायको सचेतना र सहभागितामा वृद्धि हुने ८. ५० वटा लोपोन्मुख भाषाको अभिलेखीकरण र प्रसारण हुने। ९. ५० वटा रैथाने आदिवासी ज्ञान र लोक अभ्यास अभिलेखीकरण र डिजिटाइजेसन हुने। १०. आदिवासी भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिको झल्किने गरी ३ वटा जीवन्त सङ्ग्रहालय निर्माण गर्ने। ११. आदिवासी भाषाहरूमा शिक्षा र भाषा सिकाइको लागि जनशक्ति र आवश्यक ज्ञानको विकास हुने। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ प्रतिवेदन र प्रकाशित सामग्रीहरू शिक्षकहरूको भाषिक क्षमता। ➤ विभिन्न तहका सरकारमा वार्षिक कार्यक्रम र कार्ययोजनाहरू। ➤ विश्वविद्यालयहरूको कार्यक्रम, अनुसन्धान र क्रियाकलापहरू। ➤ डिजिटाइजेसन भएको। ➤ तिनै तहका सरकारका नीति, ऐन र कार्ययोजनाहरू। ➤ भाषाहरूको वक्ता संख्या। ➤ विद्यालयहरूको शिक्षण सिकाइका अभ्यासहरू। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ विभिन्न तहका सरकारका योजनाहरू वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनहरू ➤ प्रकाशित सामग्रीहरू ➤ भाषा प्रयोग गरिएका श्रव्य दृश्य सामग्रीहरू ➤ समुदायहरू गरिएका छलफल र कार्यक्रमहरूको प्रतिवेदनहरू। ➤ सम्बन्धित निकायका प्रतिवेदनहरू। 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ सबै तहका सरकार, विश्वविद्यालयहरू, सम्बन्धित आयोगहरू र निकायबीच सहकार्य हुने। ➤ स्थानीय सरकारहरूले मातृभाषा शिक्षाको नीति र कार्ययोजना निर्माण र लागू गर्ने। ➤ भाषिक समुदायको सक्रिय सहभागिता हुने। ➤ प्रविधि निर्माण र प्रयोगको लागि आवश्यक स्रोत, साधन र विज्ञहरू उपलब्ध हुने। ➤ आदिवासी भाषा शिक्षाको लागि विद्यालय र समुदाय बीच सहकार्य हुने।

	योजना सार Project summary	सूचक Indicators	जानकारीका स्रोतहरू Means of verification	अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions
	१२. आदिवासी भाषाहरूको प्रयोग आम सञ्चार, सूचना, प्रविधि र सार्वजनिक स्थलहरूमा वृद्धि हुने।			
Outputs	<p>१. सङ्घमा सरोकारवाला निकायहरू, भाषिक सङ्घसंस्थासहित विज्ञ सम्मिलित परिषद, समिति र कार्यदलहरू बन्ने।</p> <p>२. प्रत्येक स्थानीय तहहरूले आदिवासी भाषाहरूको भाषिक सर्वेक्षण गर्ने।</p> <p>३. विश्वविद्यालयहरूमा आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन अनुसन्धानलाई प्राथमिकता दिइने।</p> <p>४. आदिवासी अनुसन्धान विधिसम्बन्धी प्रदेशस्तरीय ७ वटा कार्यशालाहरू सञ्चालन हुने।</p> <p>५. आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन अनुसन्धानमा समुदायको सहभागिता वृद्धि हुने।</p> <p>६. स्थानीय तहमा आदिवासी भाषाहरूको विकासलाई प्राथमिकतामा राखिने।</p> <p>७. लोपोन्मुख भाषाहरूको वक्ताको संख्या कम्तिमा ३० प्रतिशतले वृद्धि हुने।</p> <p>८. आदिवासी भाषाहरूमा साक्षरता प्रतिशत कम्तिमा २० प्रतिशतले वृद्धि हुने।</p> <p>९. थप ३० वटा आदिवासी भाषामा पाठ्यपुस्तक तयार हुने</p> <p>१०. थप ३० शैक्षणिक व्याकरण र शब्दकोश तयार हुने</p> <p>११. थप ५० लोकवार्ता सङ्कलन र प्रकाशन गर्ने।</p> <p>१२. ५० वटा लोपोन्मुख भाषाका १५० भाषा शिक्षक तयार गर्ने।</p>	<p>➤ कार्यदलको अध्ययन प्रक्रिया र प्रतिवेदनहरू</p> <p>➤ प्रदेश र पालिकाहरूका ऐन, नीति र नियमहरू</p> <p>➤ समुदायहरूको योजना र कार्यक्रमहरू</p> <p>➤ शिक्षक तालिमहरूको प्रभावको मूल्याङ्कन।</p> <p>➤ आदिवासी भाषाहरूको प्रयोगको अवलोकन (परिवारमा, समुदायमा, सञ्चारमा र सार्वजनिक स्थल आदिमा)</p> <p>➤ सार्वजनिक स्थल/स्थान नामहरूको प्रयोगको अवलोकन।</p>	<p>➤ अध्ययन प्रतिवेदन र छलफल</p> <p>➤ प्रकाशनहरू</p> <p>➤ भाषामा प्रकाशित सामग्री</p> <p>➤ विद्यालय भ्रमण र कक्षा अवलोकन।</p> <p>➤ घर, परिवारमा संवाद र अवलोकन गर्ने।</p> <p>➤ सरकार र समुदायको निर्णय अनि दृश्यावलोकन।</p>	<p>➤ विज्ञहरूबीच सामन्वय</p> <p>➤ पालिका र प्रदेश तहमा प्रज्ञा-प्रतिष्ठान गठन भएको हुने।</p> <p>➤ भाषिक समुदाय भाषा अधिकारको बारेमा सचेत भएको हुने</p> <p>➤ अध्ययन अनुसन्धानमा संलग्न व्यक्तिहरूसँग ज्ञान, अनुभव र सिप भएको हुने।</p> <p>➤ विद्यालयहरूको तत्परता र प्रतिबद्धता भएको।</p>

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>१३. ५ वटा भाषा ऐन निर्माण गर्ने विज्ञहरू रहेको प्रदेश तहमा कार्यदल निर्माण हुने ।</p> <p>१४. ७४७ वटा पालिकाहरूमा भाषा ऐन बनाउने ।</p> <p>१५. ६ वटा कार्यनीति र कार्यविधि तयार गर्ने</p> <p>१६. ७४७ वटा पालिका तहमा भाषा ऐन सम्बन्धी कार्यनीति र कार्यविधि तयार गर्ने ।</p> <p>१७. प्रत्येक पालिकामा एउटा एउटा भाषा अनुवादकको व्यवस्थापन गर्ने ।</p> <p>१८. १,५०० शिक्षकहरूले आदिवासी भाषाहरूको आधारभूत ज्ञान र शिक्षण विधिहरूको बारेमा तालिम लिने ।</p> <p>१९. आदिवासी ज्ञान र मौखिक अभ्यासहरूमा आधारित पाठ्य सामग्री निर्माण हुने ।</p> <p>२०. आदिवासी भाषाहरूको महत्व र बिकासको बारेमा ७ वटै प्रदेशमा जनचेतना मूलक कार्यशालाहरू सञ्चालन हुने ।</p> <p>२१. २१ वटा लोपोन्मुख भाषाहरूको युनिकोड निर्माण हुने ।</p> <p>२२. आदिवासी भाषाहरूलाई सार्वजनिक स्थानहरूमा प्रयोग गरिने । स्थानामको पुनः स्थापना गर्ने</p> <p>२३. लोपोन्मुख भाषाहरूलाई आम सञ्चार र सूचना प्रविधिसँग जोड्न समुदायहरूको क्षमता विकास हुने</p>			
<p>क्रियाकलाप/ Activities</p>	<p>१. स्थानीय पालिकाहरूले आआफ्ना पालिकाहरूमा वार्षिक रूपमा आदिवासी भाषिक र सांस्कृतिक उत्सव मनाउने ।</p> <p>२. आदिवासी भाषासँग सम्बन्धित नीति, नियम, ऐन, कानून र</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>मापदण्डहरूको समीक्षा गर्ने, परिमार्जन गर्ने र आवश्यकताअनुसार नयाँ निर्माण गर्ने।</p> <p>३. राष्ट्रिय, प्रदेश तथा पालिका तहमा भाषा ऐन र भाषा नीति निर्माण गरी लागू गर्ने।</p> <p>४. सङ्घ, प्रदेश तथा पालिका तहमा “मातृभाषामा शिक्षासम्बन्धी मापदण्ड” निर्माण गरी लागू गर्ने।</p> <p>५. सङ्घ, प्रदेश तथा पालिका तहमा शिक्षा ऐनमा “मातृभाषा र ‘मातृभाषामा शिक्षा’ नपरेको भए संशोधन गर्ने।</p> <p>६. मातृभाषा विभाग रहेको “प्रदेश प्रज्ञा-प्रतिष्ठान” र “पालिका प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ऐन” बनाएर लागू गर्ने।</p> <p>७. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ लाई परिमार्जन गर्ने।</p> <p>८. प्रदेशहरूमा भाषा आयोगको शाखा स्थापना गर्ने।</p> <p>९. आदिवासी भाषा सिकाइका लागि मातृभाषा सिकाइ पुस्तक निर्माण गर्ने।</p> <p>१०. आदिवासी भाषा सिकाइका लागि मातृभाषा श्रव्यदृश्य पाठ्यसामग्री उत्पादन गर्ने।</p> <p>११. आदिवासी भाषा सिकाउने कार्टुन चित्र निर्माण गर्ने (बालबालिका र किशोरकिशोरीहरूका लागि)</p> <p>१२. एक हजारभन्दा कम वक्ता भएका मृतप्रायः भाषाका वक्ताहरूलाई जीवनवृत्ति दिने।</p> <p>१३. मातृभाषाका लोकगीत र ऐतिहासिक महत्त्वका सामाजिक-सांस्कृतिक केरनहरू सङ्कलन गर्ने।</p> <p>१४. आदिवासी समुदायलाई मौखिक भाषाको महत्त्व र</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>संरक्षणसम्बन्धी अभिमुखीकरण गोष्ठी र तालिम दिने।</p> <p>१५. आदिवासी भाषाहरूको वर्ण पहिचान गरी मानकीकरण र स्तरीकरण गर्ने।</p> <p>१६. आदिवासी भाषाहरूको परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली निर्माण गर्ने। १७. आदिवासी भाषाहरूको मानक शब्दकोश सम्पादन गर्ने।</p> <p>१७. आदिवासी भाषाहरूको मानक व्याकरण निर्माण गर्ने।</p> <p>१८. आदिवासी भाषामा रहेका व्यक्तिनाम, स्थाननाम र अभिलेखीय भाषाहरूको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने।</p> <p>१९. आदिवासी भाषामा सिर्जनात्मक लेखनलाई संवर्धन गर्न भाषिक सङ्घसंस्थालाई सहयोग गर्ने।</p> <p>२०. आदिवासी भाषाहरूमा प्रकाशित वाङ्मय र साहित्यिक सामग्रीको सङ्कलन र सम्पादन गर्न सम्बन्धित आदिवासी विज्ञहरूलाई सहयोग गर्ने।</p> <p>२१. आदिवासी भाषाहरूका लोकवार्ता सङ्कलन र सम्पादन गर्न स्थानीय विज्ञहरूलाई सहयोग गर्ने।</p> <p>२२. आदिवासी भाषाका विज्ञ र भाषिक स्रष्टाहरूलाई विश्व आदिवासी दिवस र अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवसको अवसरमा कदर, मानसम्मान र पुरस्कृत गर्ने।</p> <p>२३. आदिवासी भाषा शिक्षकहरूको लागि तालिम निर्देशिका विकास गर्ने।</p> <p>२४. आदिवासी भाषामा शिक्षण तथा प्रशिक्षण सामग्री विकास गर्ने।</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>२५. बहुभाषिक शिक्षा तालिम म्यानुयल तयार गर्ने। २६. बहुभाषिक शैक्षिक सामग्री तयार गर्ने (बालशिक्षा देखि कक्षा ८ सम्म)। २७. विषयको रूपमा मातृभाषा पाठ्यपुस्तक तयार गर्ने (बाल शिक्षादेखि कक्षा १२ सम्म)। २८. अनौपचारिक शिक्षाका पाठ्यसामग्री तयार गर्ने। २९. मातृभाषाको विकाससम्बन्धी स्वअध्ययन सामग्रीहरू तयार गर्ने (किशोर किशोरीको लागि)। ३०. शिक्षक नियुक्तिमा मातृभाषा दखल हुनेलाई प्राथमिकता दिने। ३१. प्रदेश विश्वविद्यालय तथा केन्द्रीय विश्वविद्यालयमा आदिवासी भाषा केन्द्रीय विभाग खोल्न प्राविधिक सहयोग गर्ने। ३२. विश्वविद्यालयहरूमा मातृभाषा अध्ययन अध्यापनका लागि पाठ्यसामग्री विकास गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने। ३३. आदिवासी मिडिया शैली पुस्तक विकास गर्ने। ३४. आदिवासी मिडिया प्राविधिक कोश तयार गर्ने। ३५. आदिवासी मातृभाषाका पत्रपत्रिकाहरूको सङ्कलन गरेर ऐतिहासिक अभिलेख तयार गर्ने। ३६. आदिवासी समुदायका परम्परागत सञ्चार पद्धतिको खोज अनुसन्धान गरेर अभिलेख तयार गर्ने। ३७. आदिवासी मातृभाषामा श्रव्य र श्रव्य-दृश्य सामग्री उत्पादन गर्न आदिवासी सञ्चार संस्थाहरूलाई सहयोग गर्ने। ३८. आदिवासी मातृभाषामा प्रकाशित भइरहेका पत्रपत्रिका र जर्नललाई आवश्यक सहयोग गरेर विकास गर्ने।</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>३९. सङ्घ, प्रदेश तथा पालिकाहरूमा “भाषा ऐन र भाषा नीति” बनाएर लागु गर्ने।</p> <p>४०. आदिवासी भाषाहरूको मानकीकरण र स्तरीकरण गर्ने।</p> <p>४१. आदिवासी भाषाहरूको परिभाषित तथा प्राविधिक शब्दावली निर्माण गर्ने।</p> <p>४२. आदिवासी भाषाहरूको मानक शब्दकोश र व्याकरण निर्माण गर्ने।</p> <p>४३. आदिवासी भाषाहरूमा सम्बन्धित प्रदेशका ऐन कानूनहरू अनुवाद गराउने।</p> <p>४४. अनुसन्धाताको लागि आदिवासी अनुसन्धान पद्धतिको मानक विकास गर्ने</p> <p>४५. जनगणनामा सूचीकृत नभएका भाषाहरूको पहिचान गर्ने</p> <p>४६. सबै आदिवासी भाषाहरूको वर्णपहिचान गरेर बृहत अभिलेख तयार गर्ने</p> <p>४७. आदिवासी भाषाहरूको लेखनमा प्रयोग हुने लिपिहरूको अध्ययन ग्रन्थ तयार गर्ने</p> <p>४८. सबै आदिवासी भाषाहरूको व्याकरण निर्माण गर्ने</p> <p>४९. सबै आदिवासी भाषाहरूको शब्दकोश निर्माण गर्ने</p> <p>५०. मृतप्रायः भाषा, मरणोन्मुख भाषा र लोपोन्मुख भाषाहरूको मानक चित्रमय प्राइमर विकास गर्ने</p> <p>५१. भाषा अध्ययन अनुसन्धाताहरूको लागि अनुसन्धान कोषको विकास गर्ने।</p> <p>५२. आदिवासी भाषाहरूको आदिवासी भाषावैज्ञानिक सर्वेक्षण गर्ने</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>५३. सर्वेक्षण भएका भाषाहरूको भाषावैज्ञानिक सर्वेक्षण अभिलेख तयार गरेर प्रकाशन गर्ने।</p> <p>५४. सरकारी कामकाजको भाषाको लागि मिसिन अनुवाद पद्धतिको विकास गर्ने।</p> <p>५५. आदिवासी भाषाहरूको डिजिटल अभिलेखन गर्ने।</p> <p>५६. आदिवासी लिपिहरूको युनिकोडीकरण गर्ने।</p> <p>५७. आदिवासी समुदायका लागि सचेतना हातेपुस्तकको विकास (टुल टेक्निकसहितको) गर्ने।</p> <p>५८. आदिवासी समुदायका लागि पहल र वकालती पद्धतिको हाते पुस्तकको विकास गर्ने।</p> <p>५९. आदिवासी सङ्घसंस्थाहरूलाई सरसहयोगको लागि मापदण्ड स्थापना गर्ने।</p> <p>६०. आदिवासी सङ्घसंस्थाहरूलाई जनचेतना अभिवृद्धिको लागि सहयोग उपलब्ध गराउने।</p> <p>६१. कर्मचारी प्रशिक्षण केन्द्रमा आदिवासी भाषा पाठ्यक्रमको विकास गर्ने र तालिम दिने।</p> <p>६२. आदिवासी भाषिक समुदाय र अभियन्ताहरूका लागि भाषासम्बन्धी अभिमूखीकरण, सक्षमता र सचेतना विकास तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।</p> <p>६३. नेपालको राष्ट्रिय जनगणना २०८८ मा यथार्थ सूचना सङ्कलनको लागि भाषिक समुदायमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।</p> <p>६४. आदिवासी भाषाहरूको अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखालय समेत रहने गरी राष्ट्रिय स्तरको एउटा आदिवासी पुस्तकालयको स्थापना गर्ने।</p>			

	<p style="text-align: center;">योजना सार Project summary</p>	<p style="text-align: center;">सूचक Indicators</p>	<p style="text-align: center;">जानकारीका स्रोतहरू Means of verification</p>	<p style="text-align: center;">अनुमान तथा जोखिमहरू Assumptions</p>
	<p>६५. आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले अध्ययन, अनुसन्धान र अभिलेखीय सामग्रीहरू सङ्कलन गर्ने</p> <p>६६. आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले पुस्तक, पत्रपत्रिका र स्मारिका आदि सामग्रीहरू सङ्कलन गर्ने</p> <p>६७. आदिवासी भाषासम्बन्धी उत्पादित सबै खाले श्रव्य, श्रव्य-दृश्य सामग्रीहरू सङ्कलन गर्ने</p> <p>६८. आदिवासी भाषासम्बन्धी सामग्री व्यवस्थापनको लागि अभिलेखालय कक्षको व्यवस्थापन गर्ने।</p> <p>६९. आदिवासी भाषासम्बन्धी पुस्तक आदिको जानकारी दिन पुस्तक सङ्ग्रहालयको व्यवस्थापन गर्ने।</p> <p>७०. आदिवासी भाषा अध्ययन, अनुसन्धान गर्न चाहनेहरूको लागि अध्ययन कक्षको व्यवस्थापन गर्ने।</p> <p>७१. नेपालका आदिवासी भाषाहरूको परिचय कोश, भाषा ग्रन्थसूची (Linguistic Bibliography) र विस्तारित भाषा ग्रन्थसूची (Annotated Linguistic Bibliography) आदि तयार गर्ने।</p> <p>७२. आदिवासी भाषासम्बन्धी सबै खाले वाङ्मयको सङ्कलन, सम्पादन र प्रकाशन गर्ने।</p> <p>७३. आदिवासी भाषाहरूको भाषावैज्ञानिक ज्ञानकोश (Linguistics Encyclopedia) सम्पादन र प्रकाशन गर्ने।</p> <p>७४. वातावरण र जैविक विविधता संरक्षण, जलवायु परिवर्तन र जलस्रोत व्यवस्थापन आदिमा आदिवासी भाषाहरूको भूमिका र योगदानको अध्ययन अनुसन्धान गरी थप सचेतना बढाउने।</p>			

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१
भाषा आयोगको पत्र

भाषा आयोग

(नेपालको संविधानको धारा २८७ अनुसार गठित)

शङ्खमूल, काठमाडौं

प.सं. ०७९/८०

च.नं. २२

मिति २०७९/०४/०४

माननीय रामबहादुर थापा मगर
अध्यक्ष
आदिवासी जनजाती आयोग
पुल्चोक, ललितपुर

विषय : अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक २०२२-२०३२ को कार्यक्रम कार्यान्वयनका सम्बन्धमा ।

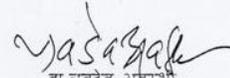
माननीय अध्यक्षज्यू,

संयुक्त राष्ट्र संघ, साधारण सभाबाट सन २०१९ मा २०२२ देखि २०३२ सम्म अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशकको रूपमा मनाउने घोषणा भएबमोजिम नेपालमा सोको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा प्रारम्भिक प्रकृया प्रारम्भ गर्न २०७९ साल श्रावण २ गते भाषा आयोगमा बसेको बैठकमा सम्बद्ध निकाय/संस्थाहरूका पदाधिकारी/विज्ञहरूबाट प्राप्त सुझावका आधारमा यहाँको संयोजकत्वमा तपसिल बमोजिमका उच्चस्तरीय प्रतिनिधिहरू सम्मिलित सहजीकरण समिति गठन गर्ने सहमति भए अनुसार उपर्युक्त समितिको संयोजन तथा दशकको कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गरिदिने व्यवस्थाका लागि हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

तपसिल

१. माननीय रामबहादुर थापा मगर, अध्यक्ष, आदिवासी जनजाती आयोग	संयोजक
२. माननीय उषा हमाल, सदस्य, भाषा आयोग	सदस्य
३. श्री गोकुल प्रसाद घर्ती, उपाध्यक्ष, आदिवासी जनजाती उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	सदस्य
४. प्रा.डा. बलराम प्रसाई, प्रमुख, भाषा विज्ञान केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	सदस्य
५. डा.बाबुराम अधिकारी, सहायक महासचिव, युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	सदस्य
६. युनेस्को काठमाडौंका प्रतिनिधि	सदस्य
७. श्री गेलजे लामा शेर्पा, अध्यक्ष, नेपाल आदिवासी जनजाती महासंघ	सदस्य

उपर्युक्त समितिले आफ्नो कार्यविधि र कार्यक्षेत्र समन्वयात्मक रूपमा आफै निर्धारण गर्न सक्ने गरी सैद्धान्तिक सहमती भएको ब्यहोरा अनुरोध छ । साथै, समितिले सम्पादन गर्ने कार्यका लागि आवश्यक पर्ने मसलन्द एवं सहजीकरण सेवा युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोगबाट उपलब्ध हुने सहमति समेत बैठकमा भएको ब्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

डा. लवदेव अवस्थी

डा. लवदेव अवस्थी
अध्यक्ष

फोन नं. ०१-५२४२२३३, ०१-५२४२५३४, ०१-५२४२०४६, अडियो नोटिसबोर्ड नं. १६१८०७०७२४२७२ फ्याक्स नं. ०१-५२४२२३३
इमेल: languagecommission2016@gmail.com वेबसाइट: www.languagecommission.gov.np

अनुसूची २ सहजीकरणको बैठक

आज मिति २०७३/१०/२९ गते दिउँसाँ ११ वजे अन्तराष्ट्रिय आदिवासी भाषा दसक (२०२२-२०२३) कार्यक्रम कार्यान्वयन सहजीकरण समितिको संयोजक माननीय रामबहादुर थापा मगर (अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग) को अध्यक्षता गरिने वरिष्ठ देहायको जिक्र निर्धार गरियो।

उपस्थिति

श्री. डा. रामबहादुर थापा मगर, अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग - संयोजक
 श्री. डा. अमर राम गिरी, अध्यक्ष भाषा आयोग - सदस्य
 श्री. अशोक शर्मा, अध्यक्ष आ.ज.उ. संसद/संसद प्रतिनिधि - अध्यक्ष
 श्री. डा. पल्लव शर्मा, एम.ए. भाषा विज्ञान के. विभा. त्रिभु. एम.ए.
 डा. वावुराम अधिकारी, अध्यक्ष न्याय चिन्तन, युनेस्को निमित्त नेपाल सरकार
 श्री. वसन्त खत्री, युनेस्को अन्तर्देशीय प्रतिनिधि, प्रतिनिधि - अध्यक्ष
 श्री. गे.जे.त.मा. खत्री, अध्यक्ष, नेपाल आ.ज. महासंघ - अध्यक्ष

आतिथ्य

श्री. डा. मिनबहादुर शीमा, अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग
 श्री. मा. रीना राणा, अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग
 श्री. मा. सुर्यबहादुर गुरुङ, अध्यक्ष आदिवासी जनजाति आयोग
 डा. सुरेखा सरय डोल्डा, अध्यक्ष, सं. प्र. वि. भा. उ. महासंघ
 श्री. कृष्ण कुलराज लिखने, अध्यक्ष आ.ज. आयोग
 श्री. रौशनी थापा मगर, को. सचिव. आ.ज. आयोग

निर्णय

१) अन्तराष्ट्रिय आदिवासी भाषा दसक (२०२२-२०२३) को कार्यान्वयनको लागि संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संयोजकत्वमा "अन्तराष्ट्रिय आदिवासी भाषा दसक (२०२२-२०२३) राष्ट्रिय निर्देशक समिति" गठन गरी मन्त्र-परिषदबाट निर्णय गराउने व्यवस्था गर्न नेपाल सरकार (संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय)लाई विचारित गर्न निर्णय गरियो।

श्री. *[Signature]* श्री. *[Signature]* श्री. *[Signature]*

अनुसूची ३
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको पत्र

मिति : वि.सं. २०८०/०८/११

ने.सं. ११५४४ कक्षात्पश्च, १५ सोमवार

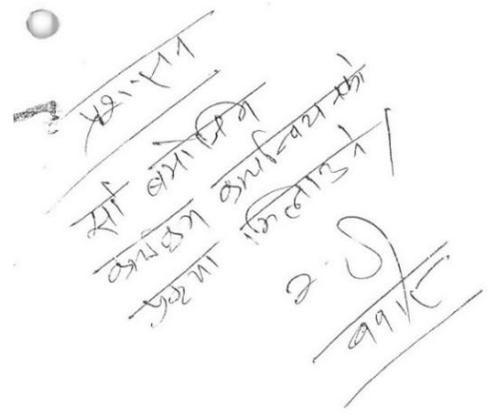
विषय : अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी सम्बन्धमा ।

श्री आदिवासी जनजाति आयोग,
पुल्चोक, ललितपुर ।

प्रस्तुत सम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्रसंघको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) मार्फत सन् २०२२-२०३२ लाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणालाई कार्यान्वयन गर्नको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्ने सम्बन्धमा मिति २०८०/०८/११ गते यस मन्त्रालयले आयोजना गरेको सरोकारवालाहरुको बैठकले आदिवासी जनजाति आयोगका अध्यक्षज्यूको संयोजकत्वमा भाषा आयोगका सदस्य अमृत योञ्जन र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, भाषा विज्ञान केन्द्रीय विभागका प्रा.डा. बलराम प्रसाई सदस्य रहने गरी ३ सदस्यीय अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समिति गठन गर्ने निर्णय गरेको हुँदा उक्त बैठकको निर्णयानुसार कार्य गर्ने व्यवस्था हुन निर्णयानुसार अनुरोध गर्दछु ।

(राज कुमार दुलाल)
शाखा अधिकृत

०८/०९
१३३

आज मिति २०८०/११/८ गतेका दिन विरल आदेवारी जनजाति
 माया कला (२०२१-२०२२) राष्ट्रिय कार्ययोजना
 तयारी समितिबाटै बढेर संयोजक रामकाजी थापाकाजी
 अध्यक्षतामा बस्यो। यसैगरी, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन
 मन्त्रालयमा बसेको बैठकले विरल लिखित प्रस्तावमाथि
 इलाकल गरी विवेकपूर्ण पारित गर्‍यो।
उपाधिका

संयोजक - रामकाजी थापाकाजी
 प्रमुख - ~~डा. गोपाल ढाङ्गा~~ / श्रीमान श्रीमान (अध्यक्ष)
 सदस्य :- श्री. डा. वलराम प्रधान
आमाली

डा. सुरेश श्रेष्ठ, अध्यक्ष, (संयोजक, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन
 मन्त्रालय) - फुटोको प्रतिनिधि
 डा. गोपाल ढाङ्गा, अध्यक्ष, माया कला समिति
विवरण

- (१) प्रस्तावः १ माथि इलाकल गरी, आफै लोको बढेर गेला
 विवेकपूर्ण (संयोजकको लागि प्रस्तावमाथि विवेकपूर्ण
 बढेर १५ दिन प्राप्त गर्दा) समायोजन गर्ने विवेकपूर्ण।
 - (२) प्रस्तावमाथि विवेकपूर्ण आएका प्रस्ताव विवेकपूर्ण माथि इलाकल गर्ने
 प्रस्तावमाथि विवेकपूर्ण २०८०/११/१४ माथि गरी राष्ट्रिय समायोजन
 तयारी प्रस्तावमाथि इलाकल गर्नेको लागि २०८०/११/१४ गरी
 समायोजनमाथि समायोजन गर्ने विवेकपूर्ण। (संयोजकको अध्यक्ष २०८०/११/१४ माथि
 प्रस्तावमाथि)
 - (३) आजको लागि इलाकलको प्रत्येक विवेकपूर्णको बढेर समायोजन गर्ने।
- संयोजक अध्यक्ष

आज दिने २०८१ साल जेठ ८ गते आन्तराष्ट्रिय
 आदिवासी जनजाति भाषा दशक (International Decade
 of Indigenous Language: २०२२-२०३२) को
 राष्ट्रिय कार्ययोजना तथा नीति समिति बैठक संयोजक
 रामकाजी थापाको अध्यक्षतामा भएको आदिवासी
 जनजाति आयोगको समन्वयमा बैठकको बैठकले निम्न
 लिखित विषयमा हुलडल गरी निर्णय पारित गर्‍यो।

इपत्तिको:

संयोजक :- रामकाजी थापाकाजी *RAM*
 अध्यक्ष :- डा. बलराम शर्मा *Balram*
 सदस्य :- आर. चोखन थापाकाजी *RAM*
 पुस्तक प्रतिलिपि: वडा लेखि

पारित निर्णयहरू

(१) पुस्तक नं. १ माथि हुलडल गरी राष्ट्रिय कार्ययोजना
 को प्रारम्भिक प्रतिवेदन दिने २०८१/१/२२ को
 जोडोमा हुलडल गरी विषय बढाउन तयारी गरी
 एक हप्ताभित्र प्रतिवेदन तयारी गरी बैठकमा
 पेश गर्नेको लागि आर. चोखन थापाकाजी जिम्मा दिने
 निर्णय गरियो।

(२) पुस्तक नं. २ माथि हुलडल गरी डा. बलराम शर्माको
 तयारी गरिएको बस्ने गरी बैठकको निर्णयमा विषय
 गरियो। *Balram*

RAM
Balram

राज्य निर्देश २०११०२१११६ गरी आन्तरिक
 आर्थिक जनजाति माका दशक (२०२२-२०३२)
 राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समितिमा बैठक
 समितिमा संयोजक रामकाजी थापाकाजी अध्यक्षतामा
 बसेको। आर्थिक जनजाति कार्यमा कार्यलय
 मुल्यमा बसेको बैठकले निम्न लिखित विषयमा
 उलझल गरी निर्णयमा पारित गरियो।
उपाधि

संयोजक: रामकाजी थापाकाजी *राम*
 अध्यक्ष: पी.डी. बलराम प्रधान *Pradhan*
 सदस्य: प्रमुख योजना समिति, *Pradhan*
 उपाधि: बर्ज लेखि, पुनर्को नेपाल। *Bx.*

पारित निर्णय
 -

(१) आन्तरिक माका दशक (२०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना
 तयारी समितिमा निर्देश २०११०२११६ बसेको बैठकले
 प्रमुख निर्देश योजना समिति निर्देश २०११०२११६ मा
 उलझल बैठकले दिइएको प्रभावमा समिति लेखिमा
 प्रत्येक राज्य तयारी समितिमा बैठकमा समिति
 उलझल गरी प्रत्येकमा माका ठेकी समितिमा
 प्रत्येकमा बैठकमा बैठकमा निर्णयमा पारित।

(२) समितिमा बैठकले बैठकले प्रभावमा प्रत्येकमा
 बैठकमा निर्णयमा पारित।

(३) बैठकमा उलझल गरी समितिमा निर्णयमा पारित।
 प्रभावमा निर्णयमा पारित। *Pradhan*

Bx.

आज दिने २०१९।१।२३ गते आवतराजिय कार्ययोजना
 जनजाति भाषा कक्षा (२०२२-२०२३) सा द्विय कार्ययोजना
 तयाकी समिति के बैठक समिति के संयोजक रामकृष्ण
 थापाकारका अध्यक्षतामा बस्यो। संस्कृति, पर्यटन तथा
 सांस्कृतिक इन्द्रियन मन्त्रालयमा बैठको बैठकले निम्न
 लिखित विषयमा इलकल जारे तिलयक परिहृत जायो।

उपाचारे

- शिवराज थापाका संयोजक
- प्रि.डी. बलराम प्रधान - अध्यक्ष
- प्रमोद चोखन रामझु - अध्यक्ष
- वर्षा लेखा - युवाको, नेपाल
- प्रि.डी. सुलेखा धराली - सहसंयोजक, तिलयक मन्त्रालय

१. पुस्ताव नं. १ माथे इलकल गर्दा दिने २०१९।१।२५ को
 बैठकमा कार्ययोजना तयाकी समिति के बस्यो। अहरे चोखन
 रामझु ले पेटा गर्नु भन्ने कार्ययोजना प्रत्येका प्रतिवेदन
 माथे इलकल जारे अम सुभाव लेलाउः समितिमा पेटाउत
 २ को समिति के बैठक दिने २०१९।१।२६ गते बसे निवेप
 गरियो।

२. पुस्ताव नं. २ माथे इलकल गर्दा कार्ययोजना तयाकी समिति
 ले तयार गरेको २ समिति के सुभाव सिने दिने
 अन्तिम प्रतिवेदनले सुभाववाला सुभावा तया माथे
 सुभाव लिने लोको ०१९ अन्तिम दोस्रो एका कर्मचारी
 गोष्ठी सम्पन्न गर्नु निवेप गरियो।

(Signature)

(Signature)

(Signature)

आज दिने २०११/२१२६ गते आन्तराष्ट्रिय आदिवासी
 आन्दोलन आका द्वाारा (२०२२ - २०३२) साङ्घिय
 कार्ययोजना त्वाके हामिने को केन्द्र संयोजक
 रामवरदा थापाभाडा अनुभवनामा आदिवासी आन्दोलन
 आयोग पुल्चोकमा व (या) केन्द्रमा निम्नलिखित
 प्रतिनिधित्वमा इलकल गारे निर्णय पाइएका थिए।

समाप्ति

संयोजक - रामवरदा थापा भाडा S.M.
 अध्यक्ष :- प्रो. डा. बलराम पुडासैनी अ.मान
 " :- अमर बज्रसुन्दर अ.मान

समाप्ति:

~~डा. रामबहादुर~~ डा. रामबहादुर शर्मा, (अध्यक्ष, आदिवासी)
 डा. शशि शर्मा, (अध्यक्ष, अमर बज्रसुन्दर)
 कर्मल राजवंशी, (अध्यक्ष, अमर बज्रसुन्दर)
 अ. बज्रसुन्दर, (अध्यक्ष, अमर बज्रसुन्दर)

१) प्रमाण नं. १ माथे इलकल गारे दिने २०१०/२१२३
 गते को निर्णय अनुसार साङ्घिय कार्ययोजना
 त्वाकेको प्रतिवेदन माथे इलकल गारे (अमर बज्रसुन्दर)
 आदिवासी आन्दोलनको आन्दोलन समिति दिने
 लागि त्वाकेको वला (अथवा त्वाको प्रतिनिधि एक
 को अनुभवनामा लाउने) पेश गर्ने निर्णय गरियो।

२) अन्य प्रमाण त्वाकेको त्वाकेको (अमर बज्रसुन्दर)

आज दिने २०वा २१ गतेका दिन आन्तरिक
 आर्थिक मन्त्रालयको कार्यालय (२०२१-२०२२)
 कार्यक्रमको तयारी समिति बैठक बुधवार
 सायंको समयमा (आपाकाको कार्यालयमा बस्यो।
 बैठकमा पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
 सहायक सचिवको कार्यालयमा बैठक बैठकले निम्न
 विषयमा इलेक्ट्रोनिक निर्णयहरू पारित गर्यो।

उपस्थित :-

संयोजक - रामकाजी थापाका (स.म.)

सदस्य :- प्र.डि. बलराम पौडेल

सदस्य :- स.म.स. चोखन तामा

आयोजित :-

आयोजित डी. सुरेश सुरेश शर्मा, मन्त्रालय
 उपस्थितकर्ताको लागि - स.म.

- १) प्रस्ताव नं. १ माथि इलेक्ट्रोनिक निर्णय दिने २०वा २१
 को निर्णयानुसार राष्ट्रिय कार्यक्रमको लागि
 प्रारम्भिक कार्यक्रम र लगभग बजेटको ब्याज
 को लागि दिने २०वा २१ श्रावण २१ गते लगा-
 कुम, विडा तथा बुटवलको प्रारम्भिक कार्यक्रम
 को लागि आन्तरिक इलेक्ट्रोनिक निर्णय गरियो।
- २) बाँके विषय सम्बन्धी बैठकको निर्णय
 निर्णय गरियो।

आज दिने २०१९/१९/२३ गतेका दिन काठमाडौंमा
 आदिवासी जनजात मासिक दशक (२०१९-२०२१)
 राष्ट्रिय कार्यक्रम तथा संविधानको २०३
 अनुसूचीको संयोजक रामकाष्ठ शर्माको
 अध्यक्षतामा वरिष्ठ आदिवासी जनजात समूहका
 प्रमुख ललितप्रसाद खड्काको अध्यक्षतामा
 संयोजक तथा इलकल गरी निर्वाचन पारित गरियो।

उपाध्यक्ष

संयोजक :- रामकाष्ठ शर्मा
 अध्यक्ष :- श्री.डी. ललितप्रसाद खड्का
 सहायक :- श्री. प्रेमचन्द्र शर्मा

आयोजक

डी. प्रेमकाष्ठ, ललितप्रसाद खड्का
 समूहका अध्यक्ष वरिष्ठ आदिवासी
 प्रमुख ललितप्रसाद खड्काको अध्यक्षतामा

पारित निर्वाचन

१. दिने २०१९/१९/२३ को कार्यक्रमलाई गति दिने
 गरी काठमाडौंमा विज्ञान प्रेम काष्ठ र संविधानको २०३
 अनुसूचीको संयोजक रामकाष्ठ शर्माको अध्यक्षतामा
 राष्ट्रिय कार्यक्रम तथा संविधानको २०३
 अनुसूचीको संयोजक रामकाष्ठ शर्माको अध्यक्षतामा
 आदिवासी जनजात समूहका प्रमुख ललितप्रसाद
 खड्काको अध्यक्षतामा संयोजक तथा इलकल गरी
 निर्वाचन पारित गरियो।
 (अध्यक्षसंयोजक तथा संविधानको २०३
 काठमाडौंमा आदिवासी जनजात मासिक दशक २०१९-२०२१)

आज मिति २०८१/४/२३ गतेको दिन कार्यालय
 आन्दोलन गणनाको लागि दश (२०११-२०१२)
 राष्ट्रिय कार्ययोजना तथा संविधानको
 समितिमा संयोजक रामकाजी थापाको
 अध्यक्षतामा वर्यो। आन्दोलन गणनाको
 फलको ललितप्रभा वर्योको बैठकले निर्णयित
 प्रस्तावको रूपमा इलकल गरी निर्णयित गरियो।

उपस्थित

- संयोजक :- रामकाजी थापा सम.
 सहसंयोजक :- डा.डी. बलराम उपस्थित
 सहसंयोजक :- ~~...~~ अपस्थित

आचार्य:

डा. प्रेमकाजी लामाको अध्यक्षतामा
 आन्दोलन गणनाको बैठकले
 प्रस्तावको रूपमा निर्णयित गरियो।

पाठित निर्णयहरू

- मिति २०८१/४/२३ को बैठकको निर्णयलाई
 गरी आन्दोलन गणनाको प्रस्तावको रूपमा
 समितिमा राष्ट्रिय कार्ययोजनाको प्रस्ताव
 रूपमा निर्णयित गरियो। प्रस्तावको प्रस्तावको रूपमा
 आवश्यक संशोधन समितिले पाठित गर्ने निर्णय गरियो।
 (२) राष्ट्रिय कार्ययोजना तथा संविधानको
 कार्यालय आन्दोलन गणनाको कार्यालय २०११-२०१२
 राष्ट्रिय कार्ययोजनाको नेपाल सरकारको
 पत्रको रूपमा जारी गर्ने निर्णयित गरियो।

अनुसूची ५

परामर्श कार्यशालाका तस्बिरहरू, २०८१ बैशाख २५ मङ्गलबार

कार्यक्रमको उद्देश्यहरू बारे जानकारी दिँदै संस्कृति, पर्यटन मन्त्रालयका सहसचिव डा. सुरेश सुरस श्रेष्ठ

सहभागीहरू अनलाइन जोडिएको सामूहिक फोटो

अनुसूची ६

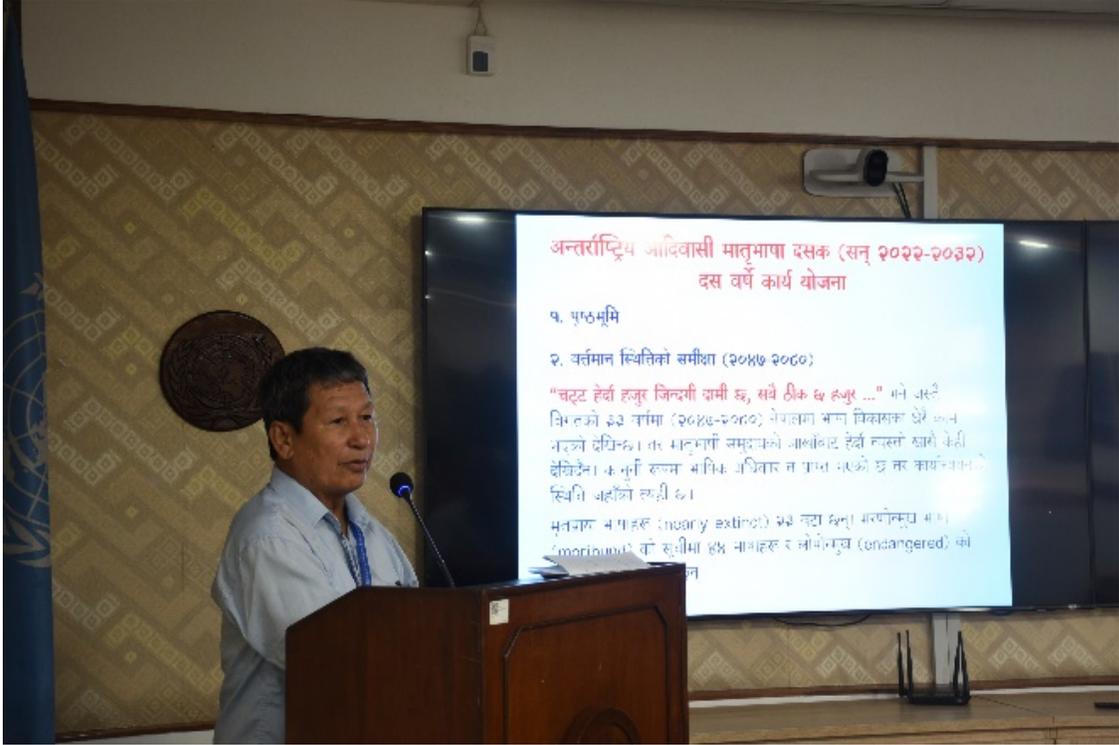
कार्यशाला समीक्षाका तस्बिरहरु, २०८१ आषाढ १० सोमबार

कार्यक्रमको समापन गर्दै रामबहादुर थापामगर, संयोजक, अध्यक्ष, आदिवासी जनजाति आयोग

कार्यशाला समीक्षाको सामूहिक फोटो

राष्ट्रिय कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रस्तुत गर्दै अमृत योञ्जन-तामाङ, सदस्य, पूर्व सदस्य भाषा आयोग

अनुसूची ७

अन्तिम कार्यशालाका तस्वीरहरू, २०८१ साउन २१ सोमबार

कार्यशालाको अन्तिम छलफल गर्दै गरेको तस्वीर

अनुसूची ८

राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारी समितिका सदस्यहरू

- १ रामबहादुर थापामगर, संयोजक, अध्यक्ष, आदिवासी जनजाति आयोग, काठमाडौं
- २ अमृत योञ्जन-तामाङ, सदस्य, पूर्व सदस्य, भाषा आयोग
- ३ प्रा. डा. बलराम प्रसाई, सदस्य, प्रमुख, त्रि.वि. भाषा विज्ञान केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर
- ४.सहयोगी डा. प्रेम फ्याक, टिचर्स कलेज, कोलम्बिया विश्वविद्यालय, अमेरिका
- ५.सहयोगी बर्षा लेखी, युनेस्को नेपाल

अन्य सहयोगी संस्थाहरू

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

युनेस्को निमित्त राष्ट्रिय आयोग, काठमाडौं

भाषा आयोग

थारु आयोग

आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान

नेपाल आदिवासी जनजाती महासङ्घ

अनुसूची ९

राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भहरू

आदिवासी जनजातिका भाषाहरू पहिचानको अभिन्न अङ्ग हुन्। तिनीहरूको संस्कृति, विश्वदृष्टिकोण र दर्शनहरू जोगाउन आवश्यक छ। भाषाले तिनीहरूको आत्मनिर्णयको महत्त्वपूर्ण अभिव्यक्ति प्रतिनिधित्व गर्दछ। इकोसिस्टम, संरक्षण विधिहरू, जलवायु अनुकूलन र प्रकृतिका अन्य धेरै पक्षहरूको बारेमा आदिवासी ज्ञानहरू यी भाषामा गहिरो रूपमा सम्मिलित छन्। तसर्थ आदिवासी भाषाको लोप हुँदा संस्कृतिको पैतृक ज्ञानको अपूरणीय क्षति हुन्छ।

संयुक्त राष्ट्र सङ्घको महासभाले सन् २०२२ देखि २०३२ सम्मलाई आदिवासी भाषाहरूको अन्तर्राष्ट्रिय दशकका रूपमा तोकेको छ। यस पहलले आदिवासी भाषाहरूको गम्भीर अवस्थालाई हाइलाइट गर्ने र उनीहरूको संरक्षण, पुनरुत्थान र प्रवर्धनका लागि सरोकारवाला र स्रोतहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने लक्ष्य राखेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (सन् २०२२-२०३२) को घोषणा संयुक्त राष्ट्र शैक्षिक, वैज्ञानिक र सांस्कृतिक सङ्गठन (UNESCO) को नेतृत्वमा आदिवासी भाषाहरूको २०१९ मा अन्तर्राष्ट्रिय वर्षको सफलता पछि गरिएको थियो जसले अन्तर्राष्ट्रिय दशकमा प्रयासहरूको लागि संयुक्त राष्ट्र सङ्घको प्रमुख एजेन्सीको रूपमा सेवा गरिरहनेछ। आदिवासी भाषाहरूको अन्तर्राष्ट्रिय दशकको मान्यतामा, नेपालमा आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, पुनरुत्थान र प्रवर्धन गर्न राष्ट्रिय कार्ययोजना (National Action Plan- NAP) प्रारम्भ गरिएको थियो।

यस राष्ट्रिय कार्ययोजनामा मातृभाषाहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका लागि रणनीतिक रूपरेखा उपलब्ध गराउने परिकल्पना गरि छ। संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र युनेस्को काठमाडौंसँगको सहकार्यमा एनएपीको प्रारम्भिक मस्यौदाको जिम्मेवारी दिएर तीन सदस्यीय कार्यदल गठन गरिएको थियो। योजनाले आदिवासी समुदायका आवश्यकता र आकांक्षाहरू प्रतिबिम्बित गरेको सुनिश्चित गर्न आदिवासी सङ्गठनहरू, सरोकारवालाहरू र सरकारी अधिकारीहरूसँग धेरै परामर्शहरू समावेश गरी मस्यौदा प्रक्रिया सहभागितामूलक र समावेशी बनाइएको छ।

कार्य पद्धति

राष्ट्रिय कार्ययोजनाको विकासले आदिवासी समुदाय र अन्य सरोकारवालाहरूको विविध परिप्रेक्ष्यमा समावेशी र प्रतिबिम्बित भएको सुनिश्चित गर्न एक संरचित, बहुचरणीय प्रक्रियालाई पछ्याइएको थियो।

कार्य टोली गठन र प्रारम्भिक मस्यौदा

राष्ट्रिय कार्य योजनाको मस्यौदाको नेतृत्व लिन तीन सदस्यीय कार्यदल गठन गरिएको थियो। टोलीले मन्त्रालय र युनेस्कोसँगको सहकार्यमा आदिवासी भाषा, सांस्कृतिक संरक्षण र नीति विकासमा विशेषज्ञतासँगै आदिवासी संस्थाहरूलाई सँगै ल्याएर काम गर्‍यो।

परामर्श कार्यशाला

सरोकारवालाहरूको विस्तृत दायराबाट इनपुट र सिफारिसहरू सङ्कलन गर्न, ७ मे २०२४ मा संयुक्त राष्ट्र गृहमा एक परामर्श कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो। कार्यशालामा आदिवासी जनजाति सङ्घसंस्थाका प्रतिनिधि, सामुदायिक अभियन्ता, भाषाविद् र अन्य सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता रहेको थियो। दशकको विश्वव्यापी कार्ययोजनाका नतिजाहरू नेपालमा राष्ट्रिय रूपमा स्थानीयकरण गर्नका लागि प्रासंगिक नतिजाहरूबारे छलफल गर्न सहभागीहरूका बिचमा प्रस्तुत गरिएको थियो। कार्यशालाले सहभागीहरूलाई आदिवासी भाषाहरूको वर्तमान अवस्था, तिनीहरूको संरक्षणमा सामना गर्नुपरेका चुनौतीहरू र एनएपीका लागि सुझावहरूबारे आफ्ना विचारहरू व्यक्त गर्न मञ्चको रूपमा काम गर्यो। कार्यशालाको क्रममा सङ्कलन गरिएका अन्तर्क्रियाहरूबाट प्राप्त राय सुझावहरूबाट प्रारम्भिक मस्यौदा प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको थियो।

कार्यशाला समीक्षा

राष्ट्रिय कार्ययोजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा पूरा भएपछि, संयुक्त राष्ट्र सङ्घको सदनमा २४ जुन २०२४ मा समीक्षा कार्यशाला आयोजना गरियो। यस कार्यशालाको उद्देश्य प्रारम्भिक परामर्शमा भाग लिने सरोकारवालाहरू र क्षेत्रका अतिरिक्त विशेषज्ञहरू लगायत वृहत् दर्शकहरूलाई मस्यौदा योजना प्रस्तुत गर्नु थियो। यस कार्यशालाको प्रतिक्रिया राष्ट्रिय कार्ययोजनामा प्रस्तावित रणनीतिहरूलाई परिष्कृत गर्न, सम्भावित खाडलहरू पहिचान गर्न र योजना दुवै कार्य योग्य र आदिवासी समुदायका आवश्यकताहरूसँग मिल्दोजुल्दो छ भनी सुनिश्चित गर्नमा केन्द्रित थियो।

अन्तिम कार्यशाला

यस कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियाको अन्तिम चरणमा न्यापलाई अन्तिम रूप दिन सरकारी अधिकारीहरू र प्रमुख सरोकारवालाहरूसँग ५ अगस्ट २०२४ मा अन्तिम कार्यशाला आयोजना गर्नु समावेश थियो। योजना कार्यान्वयनका लागि सरकारी निकायको खरिद र सहयोग सुनिश्चित गर्न कार्यशाला महत्त्वपूर्ण

थियो। कार्यशालामा भएको छलफल स्रोत विनियोजन, समयसीमा र अनुगमन संयन्त्र लगायत राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका व्यावहारिक पक्षहरूमा केन्द्रित थियो।

निष्कर्ष

आदिवासी भाषाहरूको अन्तर्राष्ट्रिय दशकको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजनाको विकास एक विस्तृत र समावेशी प्रक्रिया हो जसले अन्तिम योजना व्यापक र आदिवासी समुदायका आवश्यकताहरू प्रतिबिम्बित भएको सुनिश्चित गर्न विभिन्न आवाजहरूलाई एकसाथ ल्यायो। बहुचरण पद्धति, जसमा परामर्श, समीक्षा र अन्तिम कार्यशालाहरू समावेश थिए, विभिन्न परिप्रेक्ष्यहरूको सङ्कलन र प्रत्येक चरणमा योजनालाई परिष्कृत गर्न अनुमति दिइएको थियो।

यो राष्ट्रिय कार्ययोजनाले अर्को दशकमा आदिवासी भाषाहरूको संरक्षण, पुनरुत्थान र प्रवर्धनका लागि रणनीतिक रूपरेखाको रूपमा काम गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। यसको सफल कार्यान्वयन सरकारी निकायहरू, आदिवासी सङ्गठन र अन्य सरोकारवालाहरू बीचको निरन्तर सहकार्यमा निर्भर हुनेछ। राष्ट्रिय कार्ययोजनाले देशको सांस्कृतिक सम्पदाको जीवित हिस्सा बन्ने सुनिश्चित गर्दै आदिवासी भाषाहरूको संरक्षणमा अगाडि बढेको महत्त्वपूर्ण कदमलाई प्रतिनिधित्व गर्दछ।

अनुसूची १०
कार्यशालामा उपस्थित संस्थाहरू

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार काठमाडौं, नेपाल
(संस्कृति महाशाखा)

पत्र संख्या:- ०२१०२१
च.नं. ४४३

मिति: बि.सं. २०८१/०१/१८
ने.सं. ११४४ चौलागा, ७ मंगलवार

विषय : कार्यक्रममा उपस्थित हुने बारे ।

श्री आदिवासी जनजाति आयोग, पुल्चोक, ललितपुर,	श्री आदिवासी जनजाति महिला महासंघ,
श्री भाषा आयोग, शङ्खमूल, काठमाडौं,	श्री पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर
श्री थारु आयोग, अनामनगर, काठमाडौं,	श्री तामाङ डाजाङ,
श्री राष्ट्रिय योजना आयोग, सिंहदरवार,	श्री थारु कल्याणकारिणी सभा
श्री नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान, कमलादी, काठमाडौं,	डा. भिमलाल गौतम, त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
श्री नेपाल भाषा एकेडेमी, किर्तिपुर, काठमाडौं,	डा. विष्णु कुमार सिंजाली मगर,
श्री आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, सानेपा, ललितपुर,	डा. तारामणी राई, किराँत प्रज्ञा प्रतिष्ठान,
श्री भाषा विज्ञान केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर,	श्री भिम रेग्मी,
श्री नेपाल एसियाली तथा अनुसन्धान केन्द्र (सिनास)	श्री महेश चौधरी, त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
श्री नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ, सिनामंगल, काठमाडौं,	श्री इन्द्र तामाङ, तामाङ भाषा,
श्री नेपाल मगर संघ, कलंकी, काठमाडौं,	श्री Marie, (चेपाङ भाषा अनुसन्धानकर्ता),
श्री किराँत राई यायोक्खा, कोटेधर, महादेवस्थान,	श्री कृष्ण सर्वहरी, थारु भाषा,
श्री नेपाल तामाङ घेदुङ संघ, चौधर, काठमाडौं,	श्री सुनिल लामा, (NIWF),
श्री किराँत याक्युङ चुम्सुङ, तिखेदेवल, ललितपुर,	श्री देव कुमार सुनुवार, टेलिभिजन,
श्री तमू ह्युल छाँज धीं गुरुङ राष्ट्रिय परिषद, केन्द्रीय कार्यसमिति, काठमाडौं,	श्री Forum of Indigenous Girl ,
श्री नेवा: देय् दव, नयाँबजार, सोभाभगवती, काठमाडौं,	श्री National Indigenous Disabilities Association,
श्री नेपाल मगर लेखक संघ, कलंकी, काठमाडौं,	श्री National Indigenous Disabilities Women Association Nepal,
श्री किराँत राई एकेडेमी, कोटेधर,	श्री Centre for Indigenous Peoples Research, Education and Development,
श्री मगर अध्ययन केन्द्र, तिखेवेदवल,	श्री Indigenous Community Radio Network,
	श्री Lawyers' Association for Human Rights of Nepalese Indigenous People,

प्रस्तुत सम्बन्धमा १७ सेप्टेम्बर २०१९ मा संयुक्त राज्य अमेरिकाको न्यूयोर्क शहरमा भएको संयुक्त राष्ट्रसंघको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) मार्फत सन् २०२२-२०३२ लाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणा गरेको सन्दर्भमा सो घोषणालाई कार्यान्वयन गर्नको लागि आदिवासी जनजाति आयोगका माननीय अध्यक्ष राम बहादुर थापासगरको अपसरतामा यस मन्त्रालय एवं युनेस्को काठमाडौं कार्यालयसँगको सहकार्यमा अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) राष्ट्रिय कार्ययोजना तयारीका लागि सूचना संकलन लगायतका प्रारम्भिक

०८/१/२०८१

फोन नं. ४२१९८७१, ४२१९८७०, ४२१९६२० | ईमेल: info@tourism.gov.np | वेबसाइट: www.tourism.gov.np

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

पत्र संख्या:- ०८१/०८
च.नं. ३०

विक्रम सम्वत : २०८१/०४/१६

नेपाल सम्वत : १९४४ दिन्सागा ११ बुधवार

विषय : अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा उपस्थिति हुने सम्बन्धमा ।

- श्री आदिवासी जनजाति आयोग, पुल्चोक, ललितपुर,
- श्री भाषा आयोग, शङ्खमूल, काठमाडौं,
- श्री राष्ट्रिय योजना आयोग, सिंहदरवार,
- श्री नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान, कमलादी, काठमाडौं,
- श्री नेपाल भाषा एकेडेमी, किर्तिपुर, काठमाडौं,
- श्री शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सिंहदरवार,
- श्री शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर,
- श्री आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, सानेपा, ललितपुर,
- श्री भाषा विज्ञान केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर,
- श्री नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ, सिनामंगल, काठमाडौं,
- श्री आदिवासी जनजाति महिला महासंघ,
- श्री पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर
- श्री संयुक्त राष्ट्रसंघको शैक्षिक, वैज्ञानिक तथा सांस्कृतिक संगठन (युनेस्को), काठमाडौं,
- श्री Indigenous Community Radio Network,
- श्री Indigenous Television,

प्रस्तुत सम्बन्धमा १७ सेप्टेम्बर २०१९ मा संयुक्त राज्य अमेरिकाको न्यूयोर्क शहरमा भएको संयुक्त राष्ट्रसंघको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) मार्फत सन् २०२२-२०३२ लाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणा गरेको सन्दर्भमा सो घोषणालाई कार्यान्वयन गर्नको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्ने सम्बन्धमा निम्न मिति, समय र स्थानमा अन्तर्क्रिया/छलफल कार्यक्रम आयोजना गरिएको हुँदा तहाँबाट उपस्थितिको लागि निर्गयानुसार अनुरोध गर्दछु।

निम्न:

मिति: २०८१/०४/२१ गते, सोमवार

समय: दिनको १३:०० बजे,

स्थान: युनेस्को सभाहल, युनेस्को काठमाडौं कार्यालय, सानेपा, ललितपुर ।

31/04/2021
0808/08/16

(सुभद्रा शर्मा गौतम)
शाखा अधिकृत

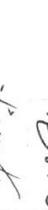
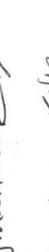
31	Sita	UN	-	-	helping staff	<i>Boj</i>
32	Sunitra	"	-	-	"	<i>Prad</i>
33	Sunmaya	"	-	-	"	<i>Prud</i>
34	Barsha Felhi	UNESCO	J.E.S.	-	-	<i>Barsh</i>
35	Sijal Pokharel	UNESCO				<i>Pr</i>
36	Sujat Khanal	UNESCO				<i>Pr</i>
37	Picha Chrestia	UNESCO				<i>Pr</i>
38	Supendra Shrestha	UNESCO				<i>Pr</i>
39	Rabin Rai	"				<i>Pr</i>
40	Sarnit Kojastha	"				<i>Pr</i>
41						

unesco

15	Mahesh Kumar Chaudhary	T. V.	Ph.D. scholar	9842921258	mktharu75@gmail.com	
16	Gurind Lomley	K. Y. T		9899060835		
17	Kee Khat Ni Chaudhary	Thakasa		9841848209	keechhat@gnail.com	
18	Gopal Thakur	Language Commission Chair		9841587810	gthakur@gnail.com	
19	Dr. Krishna R. Sanbhavi	Tham Author, Association		985116183	ksanbhari@gnail.com	
20	Bhender Karm Chaudhary	Tham Commission		9851314119	Btholaren.chy@gmail.com	
21	Phul Kuro Baryoni	Tamang Darang		9811310753		
22	Gopalraj (Gauri)	Tham (Gauri)		984907999	karnemagar@gmail.com	
23	Sitaram Singh	Tham		9811191022	bsingh@gnail.com	
24	Dwarika Thakur	NJW Forum	E.D	9851128772	dwarikatake@gmail.com	
25	Kannu Runka	MC	-	9849435310		
26	Dambay Gurung	Tech Nepal	Co. Secretary	9852062102	tammammy@icloud.com	
27	Pratik Singh	MC	Indigenous Commission	986828010		
28	Pratik Singh	MC		9851200010		
29	Pratik Singh	MC				
30	Pratik Singh	MC				

Registration Sheet
Review workshop- National Action Plan- IDIL

S.No	Name	Organization	Designation	Phone number	Email	Signature
1	Sulochana Khanal (Parajuli)	Ministry of Education Science & Tech	S. office	9841993067	Sulo28001@gmail.com	
2	Nirvana Shrestha	UNESCO				
3	Beshma Suwal	"	comms. volunteers	9867951263	r.suwal@unego.org	
4	MAIL BO	TAMIS		9811351720		
5	Indu Tharu	NIWF	ED	984909047	indutharu@gmail.com	
6	Lava D Awasthi	-		9851062188	lava.gawasthi@gmail.com	
7	Khadga Nagas	NIDA	Chairperson	982117387	Khadga.nagas@gmail.com	
8	Pradip K. Shrestha	NIDPA Nepal	Treasurer	984305860	shrestha.pra.22@gmail.com	
9	Dr. Prem Pd. Poudel	TU	Asst. Professor	9811158111	prempaul95@gmail.com	
10	Prof. Dr. Balaram Puri	CDL, TU	Professor	9741212453	pravinbaram@gmail.com	
11	Kalpana Bhattacharya	NIWF Federation	Vice-President	9841540241	kalpabhattacharya715@gmail.com	
12	Bhim Nepal			9841573885	bhim-nepal@hotmail.com	
13	Buddha	NEFIN	S.V. Chair	9851203055	ghooteez@gmail.com	
14	Subhadra Bhattarai (Chumire)	MOCTCA	Chief Architectological Officer	9841362780	subhadra023@yahoo.com	

Registration Sheet
Review workshop- National Action Plan- IDIL

S.No	Name	Organization	Designation	Phone number	Email	Signature
1	Dr Som Bdy Dhimas	UNESCO Global Facilitator	Facilitator	9841515706	somshimel@hotmail.com	
2	Raman S. Pragasam	INC	Chair	9851045293	rambanadur@gmail.com	
3	Dr Bhim Lal Gautam	TUCDL	Ass. Professor	9851076279	gautambhim@rocketmail.com	
4	Pr. Tara Manika	TU	Asst. Professor	9871257553	tara.ra@celluguy.com	
5	Dr. Marie-Caroline Pons	ACITO		9864947521	maricar.pons@gmail.com	
6	Raj Kumar Datta	MOCICA	Section-officer	9891145713	princejay-rajus@yahoo.com	
7	Jamone Tunong	NIDWAN	Treasurer	984983674	jamone.nidwan@gmail.com	
8	Shreeji Kumed	NIDWAN	Member	9845160826	shreejikumardatta@gmail.com	
9	Shimon Chaudhary	Shri Kalyan Karmika	President	9841513617	chdhrjssm@yahoo.com	
10	Nishnu Thung	Policy Research Institute	Expert	9860775588	nishnu@policyresearchinstitute.com	
11	Rama B. Budha Megaw	Editor-in-Chief Megaw Directory		9857018111	karnamegaw@gmail.com	
12						
13						
14	Amrit Yojan-Tuf	Team	member	9851082503	amrityojan@yahoo.com	

	NAME	ORGANIZATION	DESIGNATION	PH. #	EMAIL	ID	SIGNATURE
29	Rabin Tharu	Tharu Papsa	elmer	9818390412	Rabin 1234@gmail.com		
30	Puspa Nagarkoi	Languge Commission	Driver	9849792769			
31	Tika Raj Adhikari	CDC	Director	9849193836	adhikari@gmail.com		
32	Sijal Pokharel	UNESCO					
33	Sujata Kharel						
34	Rida Shrestha						
35							
36							
37							
38							
39							
40							
41							

NAME	ORGANIZATION	DESIGNATION	PH. #	
14	Dr. Min Bdr Shris INC	Member	9851320736	minshrisphd@gmail.com
15	Thara Raj Chising	member	9843777011	cellisinhthararaj@gmail.com
16	Dr. Krishna R. Sarthahari		785111683	ksarthahari@gmail.com
17	Suman Rai	member	9849282789	suminirgocai08@gmail.com
18	Rgan Thara	Driver	982256962	rganthara@gmail.com
19	T M Banepali	परीक्षक	508269662	aglibanepali567@gmail.com
20	Umesh Shapit	डॉक्टर	5059239205	umesh.shapit@yahoo.com
21	Rajit B. Shroeth	डॉक्टर	9841284909	shroeth.rajit@gmail.com
22	Dr. SURESH SURESH SHRESTHA	JS	9841363835	sureshsuresh@yahoo.com
23	Ram B. Naganujan	Chair	985043293	ramnaganujan
24	विमल तामर			
25	डा. लाल तामर	Chair SP	984117388	khadgasmg017@gmail.com
26	Himlal Tamang	Member	9851199316	bhaktapurshailung@gmail.com
27	Manavi chaulagain	volunteer	9869626621	m.chaulagain@unaxco.org
28	Aarzu Joshi	Volunteer	974838885	joshiaarzu2005@gmail.com

**IDIL NAP consultation
Registration Sheet**

SN	Name	Organization	Designation	Phone number	Email	Signature
1	Jayakumar Rai	Kirat Rai Academy Council	Chairman	9851038756	jay7722@gmail.com	
2	Kabinchandra Mahar	NEPAL MGRS ASSOCIATION	President	984031361	mykabin1234@gmail.com	
3	Subodh Singh Tamu	Tamu Committee	Member	9851313818	thamsubodh365@gmail.com	
4	Dhan Man Gurung Tamu	Tamu Hyla	Vic-Chair	984003732	dhanm.gurung@gmail.com	
5	Shanti Modi	Tharu Commission	Member	9851317281		
6	Kiechhat N. Chaudhary	Tharu Kalyankarmani Sabha	Secretary	9841848703	kunche03@yahoo.com	
7	Pashipam Tharu	ITU Nepal	Committee person	9848366313	dashiramtharu07@gmail.com	
8	Bhadram Chand Tharu	Tharu Commission		9851314118	bhadram@gmail.com	
9	Amrit Yonzan	TU		98510-82503	amrityonzan@yahoo.com	
10	Bhim Lal Gurung	TU		98510-76279	gautambhim@rocketmail.com	
11	Saroj Milan Tamu	NTA	Secretary	9841562981	amrityonzan@gmail.com	
12	Gurpa Bdr. Ram	Magar Acharyan Kendra	Chairperson	9851012089	g.ram1920@gmail.com	
13	Peshwaro Thapa Magar	Indigenous Nationalities Commission	Personal Secretary	9808379571	meshwar7@gmail.com	

	NAME	ORGANISATION	DESIGNATION	PH. NUMS	EMAIL	SIGN.
29	Padman Beharwar	Shirish	DIR/IC	9866679659		
30	Kelpaxa Bhattachan	NIWF Federation	VIS President	9841540241	kelpaxabhattachan75@gmail.com	
31	Pradip K. Srestha	NIWA	ASSISTANT	9843105860	smestraspradip26@gmail.com	
32						
33						
34						
35						
36						
37						
38						
39						
40						
41						

14	Phul Kumr Banjari	Tamang	ch.erenpa	9861310733	phulkumarbanjari05@gmail.com	
15	Dr. Bishnu Kumar Sanjeli			9841291022	bishnusanjeli@hotmail.com	
16	Anisha Buda	National Indigenous Women Forum (NIWF)	media & communication	9869052953	buda.anisha@gmail.com	
17	Prem Yekten	KYC	Chairperson	9851172547	premyekten@gmail.com	
18	Aradan P. Pheru	H. Sheeta	Tharu Development	9861150100		
19	Diya Manjari	Tharu Agency	Director	9841875672	Diya@tamang.org	
20	Rajkumar Dulal	Ministry of C.T.A.	Section Officer	9841145113	dulalrk12@gmail.com	
21	Nina Dongol	LAHURNEP	Member	9841094131	Nindongol@yahoo.com	
22	Rakia Raa	UNESCO	Comm. office	9861122008	r.raa@unesco.org	
23	Neezana Shaky	UNESCO		1857186781	n.shakya@unesco.org	
24	Indrakumar Tamang	Tamang Inyang		01841474917	indra.tamang.inyang@gmail.com	
25	Pratik Gury	unesco	Science Officer	9867099088	P.gurung@unesco.org	
26	Barsha Lekhi	'	I.E.O.	-	-	
27	KARNA B. BUDHA MASAR	MACEAR		9851018111	karnemagari@gmail.com	
28						

IDIL NAP consultation

Registration Sheet

SN	Name	Organization	Designation	Phone number	Email	Signature
1	Dr. Uma Shankar P. Chaudhary	Tharu Commission	Member	9857012733	uschaudhary112@gmail.com	
2	Geethadevi Singh	K.Y.C	"	98900109835		
3	Mahesh choudhary	Tribhuvan University	Assistant Professor	9842821258	mktharu75@gmail.com	
4	Dev Kumar	Indigenous Television	Chairman	9841666821	Indigenous television@gmail.com	
5	Kumar Yatu	"	Producer	989049687	Yatu.Kumar@gmail.com	
6	Gangadhar Paudel	National Planning Commission	P. D.	9857633755	gangadhar.paudel@npc.gov.np	
7	Balaram Prasad	C.D.L, TV	Professor	9840224657	prasadbalaram@gmail.com	
8	Dr. Tara Mani Rai	Kamal Rai Academy	Asst Professor	9841237133	taramanirai@coll.tnch	
9	Indu Tharu	NIF	ED	9848691047	indu.nivofederatibh@nif.gov.np	
10	Dr. Lok. Lepcha	Language Commission	Act Secretary	9851063054	lopkhan2073@gmail.com	
11	Pratibha Pun	Major studies centre	Gen Secretary	9847279122	pun.pratibha34@gmail.com	
12	Buddha Ghartee	NEFIN	S.V. Chair	9851203055	gharteez@gmail.com	
13	Sarina Gurung	NEFIN	S. Off'cer	9841218769	gurgurina17@gmail.com	

क्र.सं.	नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	ईमेल	कैफियत
३१	डा. डिमन शृंगार	उपलक्षित	MOCTCA			
३२	श्रीकृष्ण लाल	ई.ए.सी.	परिसर मन्त्रालय			
३३	सुरेश चरण	ई.ए.सी.या	पुश्पटन मन्त्रालय			
३४	सचची: १६५१९-५१११	मार्ग				
३५	अमिता					
३६						
३७						
३८						
३९						
४०						
४१						

क्र.सं.	नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	ईमेल	कैफियत
२०	लाल बहादुर कर्जनेत	उपा. उ.	MOCTCA	508936222	bahnetbistny58@gmail.com	
२१	दिगल कुलकर्णी	उपा. उ.	MOCTCA	9851021650	bimal@readinggroup.com.np	
२२	बिना बाई	उपा. उ.	MOCTCA	9849227262	ninaraigim@gmail.com	
२३	दिमा खनाल	उपा. उ.	MOCTCA	9842772599		
२४	सुष्मला सुडासेनी	उपा. उ.	अभियन्ता. उ. उ.	-	-	
२५	आशा विष्टिरे	उपा. उ.	MOCTCA	-	-	
२६	सरोज प्रसाद	उपा. उ.	MOCTCA	-	-	
२७	पती व भासि	उपा. उ.		9868200010		
२८	कृषिनाथ	उपा. उ.	MOCTCA			
२९	सरोज प्रसाद	उपा. उ.	MOCTCA			
३०	निर्मला राई	उपा. उ.	MOCTCA			

क्र.सं.	नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	ईमेल	कैफियत
९	अरुण कुमार	आ.ज.स.स. २५६५	आ.ज.स.स. (नॉकॉन) ३०२५ ११३५ ५२२५	९८५१०६१८९	Setemaibansang@gmail.com	Setemaibansang@gmail.com
१०	राम कुमार भादवा	डी.डी. अध्यक्ष	११ - ११ - ११	९६६१३९९७९	kammadeh@gmail.com	kammadeh@gmail.com
११	शुभ्रि सुभास	उपाध्यक्ष	ने.आ.जी.प्र. (नॉकॉन)	९८५९१६०८२६	shrutiDumalaxa@gmail.com	shrutiDumalaxa@gmail.com
१२	अमृता कल्याण	सचिव	"	९८५१९३२६२३	chhantjatevig84@gmail.com	chhantjatevig84@gmail.com
१३	गोविंद लामा ख्योल्पो	सचीव	"	९८५३८७०९७५	lamakesang508@gmail.com	lamakesang508@gmail.com
१४	सर्षा लखी	आ.ज.स.स.	युनेस्को	९८५९९०५०५५	b.leklu@unesco.org	b.leklu@unesco.org
१५	पुनिका देवी	निर्वाहक	"	९८५१०६०७४६	jeetensal@gmail.com	jeetensal@gmail.com
१६	पद्म राज जोशी	आ.ज.स.स.	युनेस्को सचिवालय	९८५१५८८०७	padanjashreekr@gmail.com	padanjashreekr@gmail.com
१७	राज कुमार सुब्बा	आ.ज.स.स.	संघ.र.या.ना.उ.म.	९८५११४५११३	dulalrk12@gmail.com	dulalrk12@gmail.com
१८	मीरम बाँसरा	पु.अ.	संघ.र.या.ना.उ.म.	९८५१७००५२५	bhishmalbansang@gmail.com	bhishmalbansang@gmail.com
१९	सविता कुमार जोशी	पु.अ.	"	९८५९६६०९९	jaschib.sabit@gmail.com	jaschib.sabit@gmail.com

संयुक्त राष्ट्रसंघको ७४ औं महासभाको प्रस्ताव (Resolution A/REES/74/135) मार्फत सन् २०२२-२०३२ लाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक घोषणा गरेको सन्दर्भमा सो घोषणालाई कार्यान्वयन गर्नको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्ने सम्बन्धमा आज मिति २०८० मंसिर ११ गते सोमबार संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयमा, निम्नानुसारका महानुभावहरुको उपस्थितिमा बैठक बसी तपसिल बमोजिम छलफल एवम् निर्णय गरियो ।

उपस्थिति:

क्र.सं.	नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	ईमेल	हस्ताक्षर
१	श्रीमती बालिका शर्मा	महामन्त्री	श्रीमती बालिका शर्मा	९८२९६३२२३३	bimbabhadurkoma@gmail.com	
२	सुमन शर्मा	प्रमुख	सुमन शर्मा	९८४००५६९३	pravinbhadur@gmail.com	
३	श्रीमान् बाबुराज	प्रमुख	बाबा बाबुराज	९८४९३६६९०	gthakurk@gmail.com	
४	श्रीमान् शम्भु शर्मा	सह	बाबा शम्भु	९८५१०-८२०३	—	
५	श्रीमान् धारा शर्मा	निर्वाहक	आदिवासी आजादी	९८५१९९०९	wgrkama@gmail.com	
६	श्रीमान् प्रदिप शर्मा	शाखा अधिकृत	आदिवासी जनजाति आयोग	९८५३९०५०५०	pratistha.shrestha5@gmail.com	
७	श्रीमान् शिव शर्मा	अध्यक्ष	बाबा शिव	९८५१०६३०५४	lopbcha2073@gmail.com	
८	श्रीमान् केशव शर्मा	उपस्थित	बाबा केशव	९८५१५५५५८	paandey.kamala@gmail.com	

अनुसूची ११
भाषा आयोगको बैठकका केही झलकहरू
अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशक (२०२२-२०३२) नेपालको राष्ट्रिय कार्ययोजना
नेपाल सरकारसमक्ष सिफारिसका लागि आयोजित बैठक

